

Leena Aurio

EI TÄMMÖSIL' YHDEKSÄN EURON MIEHIL' OLE MITTÄÄ
VIRKAA -

kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia
toimintapaikoilla saamastaan tuesta ja ohjauksesta Porissa

Kuntoutuksen ohjauksen koulutusohjelma

Kuntoutuksen ohjaaja

2020

EI TÄMMÖSIL' YHDEKSÄN EURON MIEHIL' OLE MITTÄÄ VIRKAA – kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia toimintapaikoilla saamastaan tuesta ja ohjauksesta Porissa

Aurio Leena
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuntoutuksen ohjauksen koulutusohjelma
Huhtikuu 2020
Sivumäärä: 63
Liitteitä: 3

Asiasanat: kuntouttava työtoiminta, ohjaus (neuvonta ja opastus), survey- tutkimus

---

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin Porin kaupungin toimeksiannosta, miten kuntouttavassa työtoiminnassa olevat asiakkaat kokevat toimintapaikoilla saamansa tuen ja ohjauksen Porissa. Samalla kartoitettiin tuen ja ohjauksen kehittämistarpeita. Lisäksi haettiin vastausta siihen, mitkä taustamuuttujat ovat yhteydessä asiakkaiden kokemuksiin ja miten ne näkyvät kokemuksissa. Kyselyn kohderyhmäksi valittiin Porin kymmenen suurinta toimintapaikkaa eli 245 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Opinnäytetyöllä ei osoiteta toimintapaikkojen välisiä eroja. Tutkimusaineisto kerättiin anonyymisti strukturoituna lomakekyselynä tammikuussa 2020. Analysoinnissa käytettiin menetelmätriangulaatiota eli määrällistä ja laadullista menetelmää samassa tutkimuksessa. Pääosin analysointi tehtiin määrällisin menetelmin. Lomake sisälsi kolme avointa kysymystä, joiden analysointi tehtiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Vastauslomakkeita palautui 163 eli palautusprosentti oli 66,5 %. Toimintapaikoilla saatava tuki ja ohjaus koettiin pääosin riittäväksi ja asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Työtehtävissä ohjaaminen sekä ohjaajilta saatava palaute, kannustus ja kohtaaminen olivat vastaajien mukaan tärkeimpiä tuen ja ohjauksen muotoja. Tuen ja ohjauksen kokemusten eroa selitti eniten vastaajien oma ajatus siitä, onko kuntouttavan työtoiminta jaksosta hänelle hyötyä vai ei. Tutkimuksen perusteella väliarviointien teossa on hajontaa, mikä saattaa vaikeuttaa tuen ja ohjauksen kohdentamista. Väliarvioinnein ohjausta voidaan täsmentää. Ikä vaikutti asiakkaiden lisätuen tarpeisiin Vastaajat toivoivat lisätukea sähköisen asioinnin ja sosiaalisten taitojen harjoitteluun sekä arjen ja taloudenhallinnan ohjaukseen. Terveystuon henkilöstöltä saatavan ohjauksen tarve tuli myös selvästi ilmi tutkimuksessa.

Porin kaupungin kuntouttavan työtoiminnan tuen ja ohjauksen kehittämistarpeita ovat tämän tutkimuksen perusteella asiakkaiden terveystuon ohjaaminen, väliarviointien teon systematisointi, asiakkaiden motivointiin panostaminen ennen kuntouttavan työtoimintajakson alkua ja sen aikana sekä sosiaalisten taitojen harjoittelun ohjaaminen.

Jatkotutkimustarpeena on selvittää kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien kokemuksia työstään. Myös yksittäisten kuntouttavan työtoiminnan toimipaikkojen asiakaskyselyjen tekeminen tai Porin kaupungin työllisyyskokeilun aikana eri tavoin tarjotun tuen ja ohjauksen vaikutusten tutkiminen olisivat jatkossa mielenkiintoisia tutkimusaiheita.

THERE'S NO USE FOR NINE EUROS OFFICIALS LIKE US– the reflections of rehabilitative work experience clients with the support and guidance they receive at their workplaces in Pori

Leena Aurio
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Rehabilitation counselling
April 2020
Number of pages: 63
Appendices: 3

Keywords: rehabilitative work experience, direction (instruction and guidance), survey research

---

The purpose of this thesis was to clear out how the clients were felt the support and guidance they received at their rehabilitative work experience places in Pori. This thesis was commissioned by the city of Pori. In this study were also detected development needs for the provision of support and guidance. In addition to that, it was researched what background variables are connected to clients reflections and how they affect their view on support and guidance. The target group were the clients at ten of the biggest rehabilitative workplaces in Pori, in total 245 clients. This study was not aimed at pointing the differences between individual clients or workplaces. Research material was collected through a structured questionnaire in January 2020. Materials were analyzed using method triangulation. The analysis was performed mainly by quantitative methods. The form included three open questions, which were analyzed by using inductive content analysis.

163 of the clients did answer, which shows that the response rate was 66,5 %. The clients in rehabilitative work at Pori felt the support and guidance good and according to their needs for the most part. Guidance in work tasks and feedback, stimulation and individual encountering the instructors gave, were the most important forms of support and guidance according to clients' responses. Differences between clients reflections of support and guidance were explained mostly their thoughts whether they will benefit from participating in rehabilitative work or not. Disunity between the goal of activation plans and the criteria of participation in the rehabilitative work mentioned by client themselves may make it difficult to target support and guidance individually. Targeting can be specified with mid-term evaluations. Age affected additional support needs. Respondents needed more support for practicing electronic matter, social skills and for everyday and economic management. The need for support from health care staff became clearly apparent in this study.

Development needs in support and guidance at rehabilitative work in Pori based on this study were clients referral to health services, systematization of mid-term evaluations, investing in motivation of clients before and during rehabilitative work period and directing social skills training.

Further research needs are to clear out experiences of rehabilitative work instructors, customer survey for individual rehabilitative workplace and the effectiveness of the support provided in different ways during the employment experiments.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TUTKIJAPOSITIO	8
2.1	Työ- ja koulutustaustani.....	8
2.2	Ihmiskäsitykseni kuntoutuksessa	9
3	TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET	10
3.1	Sosiaalinen viitekehys.....	10
3.2	Kuntoutus ja kuntoutuminen.....	11
3.3	Kuntouttava työtoiminta	12
3.3.1	Kuntouttava työtoiminta Porissa	14
3.4	Ohjaus ja tuki	15
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	19
4.1	Tutkimuskysymykset.....	20
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	20
5.1	Suunnitelma ja luvat	20
5.2	Tutkimusmenetelmän valinta ja perustelut	21
5.3	Kyselylomakkeen laadinta	22
5.4	Kyselyn toteuttaminen	25
5.5	Analyysi	26
6	TULOKSET	27
6.1	Taustatiedot.....	27
6.2	Asiakkaiden kokemukset kuntouttavassa työtoiminnassa tällä hetkellä.....	37
6.3	Ristiintaulukoinnit.....	41
7	POHDINTA.....	46
7.1	Tulosten merkitys.....	46
7.1.1	Validius, reliaabilius ja kokonaisluotettavuus	52
7.1.2	Tutkimuksen eettinen tarkastelu.....	54
7.2	Jatkotutkimustarpeet	56
7.3	Oman oppimisen arviointia.....	56
8	JOHTOPÄÄTELMÄT	58
	LÄHTEET.....	60
	LIITTEET 1-3	

1 JOHDANTO

Kuntouttavaa työtoimintaa on järjestetty lakisääteisenä sosiaalipalveluna pitkäaikaistyöttömille vuodesta 2001 alkaen (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14§). Ensimmäisessä vaiheessa laki velvoitti aktivoitumiseen alle 25-vuotiaita, kunnes vuoden 2010 lakimuutos laajensi velvoittavuuden myös vanhempiin ikäryhmiin. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 5-6). Useat kuntouttavasta työtoiminnasta tehdyt tutkimukset osoittavat kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen vaikuttavan positiivisesti asiakkaiden hyvinvointiin (Luhtasela 2009, 52, Pihl 2012, 56-64, Tammelin 2010, 61-62). Työllistymisen edistäminen, jota varten toimintamalli alun perin kehitettiin, ei tutkimusten mukaan ole onnistunut yhtä hyvin (Arvola 2014, 71; Karjalainen & Karjalainen 2010, 8).

Valtion taholta asetetut velvoitteet ohjaavat kuntien ratkaisuja. Kuntouttavan työtoiminnan asiakas on oikeutettu yhdeksän euron kulukorvauksen toimintapäivää kohti, minkä valtio korvaa kunnille (Työttömyysturvalaki 1290/2002, 6 §). Työttömyyden keston pitkittyessä kunnat maksavat 50 % yli 300 päivää työttömänä olleen työmarkkinatuesta ja yli 1000 päivän työttömän tuesta jo 70 %, mistä seuraa kunnille taloudellinen välttämättömyys saada ihmisiä toimenpiteisiin, kuten kuntouttavaan työtoimintaan. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2020.) Kansankielellä asia tunnetaan ns. sakkolistana, mikä antaa kyynisen ja turhautuneen kuvan sosiaalipalveluna toteutettavasta työllistymistä edistävästä toiminnasta.

Opinnäytetyöni nimi on harkitun provosoiva. Se muistuttaa, miten rajusti työttömyys voi koetella ihmisen itsetuntoa. Lisäksi vasta kuultuani otsikkoon päätyneen lausahduksen: ”Ei tämmösil’ yhdeksän euron miehil’ ole mittää virkaa”, olin varma aiheeni tärkeydestä. Vaikka kyseessä oli yksittäisen ihmisen hätähuuto, samaa arvottomuuden ja tarpeettomuuden kokemusta kertoivat Sarkkisen (2017) artikkelissa haastatellut työttömät. Ihmisen valmius kuntoutua saati työllistyä on haastavaa niin kauan kuin hän kokee olevansa tarpeeton. Tarvitaan tukea ja ohjausta itsetunnon palauttamiseksi.

Kotirannan (2008, 85) väitöskirjassa kuvaillaan niin ikään työttömyyden vaikutusta ihmiseen huomioimalla hänen tapansa esimerkiksi kävellä ja liikehtiä verrattuna työssä käyvään. Alasalmi ym. (2019, 13-17) puhuvat työttömyyden arpeuttavasta ja pitkäkestoisesta vaikutuksesta niin tulotasoon kuin yleisiin työelämävalmiuksiin. Tällä arpeutumisella on todettu yhteys sairastavuuden lisääntymiseen, sosiaalisen pääoman vähenemiseen ja jopa hedelmällisyyden laskuun.

Aiheen täsmennyttyä koskemaan tukea ja ohjausta sekä asiakkaiden henkilökohtaisia kokemuksia käynnistettiin yhteistyö Porin kaupungin aikuissosiaalityön kanssa. Kupias & Koski (2012, 35) ohjaavat kysymään, tehdäänkö oikeita asioita ja tehdäänkö niitä oikeilla tavoilla ja jatkavat pohdintaansa, olisiko toiminnassa muutostarvetta. Ohjetta mukaillen opinnäytetyöni kysyy kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia toimintapaikassa saamastaan tuesta ja ohjauksesta ja pohtii, pitäisikö jotain tehdä toisin. Lisäksi tutkimuksella haettiin vastausta siihen, mitkä taustamuuttajat ovat yhteydessä asiakkaiden kokemuksiin ja miten ne näkyvät kokemuksissa

Eduskunnan käsittelyyn on tulossa lakimuutos, jossa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan aktivointisuunnitelmaan määrätään kirjattavaksi henkilökohtainen tavoite sekä yksilöity tuen ja ohjauksen tarve (Kuntaliiton www-sivut 2018). Helsingin kaupungin antaman lausunnon perusteella lakimuutos kaippaa vielä tarkennusta. Onko tuen tarkoitus edistää toimintapaikalla tapahtuvia tehtäviä, asiakkaan työllistymisedellytysten paranemista vai tarkoitetaanko ohjauksella ja tuella sosiaalialan ammattilaiselta saatavaa palveluohjausta? Moniammatillisen tiimin suorittama työkyvyn arviointi esiintyy sekin lakimuutoksen ehdotuksissa ja lausunnon mukaan sitä ei perustella ymmärrettävästi. (Helsingin kaupunki 2018, 13 a §.)

Aiheeni ajankohtaisuutta lisää myös Porin kaupungin pääsy vuoden 2020 aikana alkavaan työllisyyskokeiluun, jossa pyritään parantamaan erityisesti pitkäaikaistyöttömien sekä heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien työhön pääsyä. Kokeilussa kehitetään työllistymisen tukemiseen uusia palveluja ja samalla pyritään tunnistamaan ja ratkaisemaan yhtäläillä asiakkaiden tarpeita kuin heidän työllistymisensä esteitä yksilöllisesti. Kohderyhmänä kokeilussa ovat työttömistä ja toimenpiteissä olevista asiakkaista seuraavat kolme ryhmää: alle 30-vuotiaat, Kelan

työttömyysetuuksia saavat sekä maahanmuuttajat. (Porin kaupungin www-sivut 2019.)

Päädyin tutkijapositioni selvittämiseen saatuani itseni toistuvasti kiinni selkeistä ennakkokäsityksistä kuntouttavaa työtoimintaa sekä tukea ja ohjausta koskien. Suoranaisia sidonnaisuuksia kuntouttavaan työtoimintaan minulla ei ole, mutta työn edetessä ajatuksiaan on syytä tarkkailla, etteivät ennako-oletukset pääse vääristämään tuloksia. (Suortti 2012, 8-10.) Tutkimuksen ylimpänä teoreettisena viitekehysten toimii sosiaalinen viitekehys, joka ohjaa lähestymään mahdollisimman laajasti ihmisen elämään vaikuttavien yksilöllisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden vaikutuksia sekä näihin painottuvia toimintoja huomioiden (Salminen, Järvikoski & Härkäpää 2016, 24).

Tutkimusaiheeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat kuntoutus ja kuntoutuminen, kuntouttava työtoiminta sekä ohjaus ja tuki. Opinnäytetyölle valitun tutkimusmenetelmän perustelulla ja kuvaamalla kyselylomakkeen laadintaprosessin annan lukijalle tilaisuuden seurata prosessin etenemistä vaihe vaiheelta. Tämän tutkimuksen aineistonkeruu tehtiin strukturoidulla kyselylomakkeella kahden viikon aikana tammikuussa 2020 (Vilkkä 2007, 17). Analysointimenetelmäksi olen valinnut menetelmätriangulaation, jossa täydennän pääasiassa määrällisenä toteutettavaa analyysia analysoimalla avoimet kysymykset induktiivisella sisällönanalyysilla. (Metsämuuronen 2006, 88, 454.)

Tutkimuksen tuloksista ilmenee asiakkaiden kokemusten perusteella Porin kaupungin toteuttavan laadukkaasti tukevaa ja ohjaavaa kuntouttavaa työtoimintaa. Tuen ja ohjauksen kokemukset olivat selkeästi riippuvaisia asiakkaan käsityksestä kuntouttavan työtoiminnan hyödyistä itselleen, eivät niinkään asiakkaan iästä tai kuntouttavan työtoiminnan jakson kestosta. Aiempien tutkimusten tavoin tässäkin työssä korostuivat muut kuin suoraan työllistymiseen liittyvät asiat (Karjalainen & Karjalainen 2010, 70; Luhtasela 2009, 52; Pihl 2012, 63.64; Tammelin 2010 61-62). Toimintapaikkojen ilmapiiri ja asiakkaan kohtaaminen omana itsenään hyväksyen olivat päivärytmin säilymisen ohella vastaajien päällimmäisiä perusteita kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle.

Lisätuen tarpeen ja iän väliltä löydettiin yhteys. Vanhempien kohdalla tuen tarve sähköiseen asiointiin korostui, työn ja koulutuksen hakuun iäkkäämpien tuen tarve oli vähäisempi. Nuorimmat kaipasivat lisätukea työ- ja opiskelupaikkojen hakemiseen sekä arjen ja talouden hallintaan. Sosiaalisten taitojen harjoitteluun lisätukea kaipasivat kaikki muut paitsi vanhin ikäryhmä.

Lisätutkimusta kaivataan kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien näkemysten sekä yksittäisten toimintapaikkojen asiakaskokemusten esille saamiseksi. Myös vuoden 2020 aikana alkava työllisyyskokeilu tarjoaa monia mahdollisuuksia tutkia eri tavoin tarjotun tuen vaikuttavuutta. Oman oppimiseni kehittymistä arvioin peilaamalla itsereflektiotani Porin kaupungilta saamaani palautteeseen.

2 TUTKIJAPPOSITIO

Ohjaustyötä tekevän on syytä olla perillä omista uskomuksistaan ja arvoistaan (Potinoja 2013, 124-125). Sama pätee tutkimuksen tekoon (Sampola 2008, 131). Halusin tai en, taustallani on vaikutusta tekemiini tulkintoihin ja siksi ajatteluni lähtökohtana olevat oletukset on syytä julkistaa (Suortti 2012, 8-10).

2.1 Työ- ja koulutustaustani

Koulunkäyntiohjaajan ja lähihoitajan (päihde- ja mielenterveystyön osaamisala) ammateissa olen muodostanut vahvoja käsityksiä siitä, miten ihmiset tarvitsevat hyvin yksillisesti räätälöityä tukea yhdenmukaisesta diagnoosista tai ikävaiheestaan huolimatta. Nykyisissä kuntoutuksen ohjaajaopinnoissa korostuu toimintakyvyn kokonaisvaltainen tarkastelu kaiken perustana. Useat lähteet nostavatkin asiakaslähtöisyyden merkittäväksi onnistuneesta kuntoutumisesta puhuttaessa (Arvola 2014, 7, 18, 79 Herrala, Kalvola & Sandström 2008, 11; Kupias & Koski 2012, 27).

Työhistoriani on kirjava kattaus maatalousalan rivi- ja esimiestyötä, tehdastyötä, siivous- ja hoitoalaa sekä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjausta. Aiempien opintojeni aikana sain kuulla kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ajatuksia itsearvostuksen puutteesta ja ohjauksen tarpeesta. Jäin miettimään, tiedetäänkö, milloin kyse on kuntouttavaan työtoimintaan ohjautuvien asiakkaiden kyvyistä ja valmiuksista tai asenteesta, väärästä ajoituksesta, tuen tarpeen ali- tai virhearvioinnista, ohjaajaresurssien riittämättömyydestä tai peräti ohjausosaamisen vajeesta?

Työskentelen STEA-rahoitteisessa ja Porin Seudun Työttömät ry:n hallinnoimassa Fölis-hankkeessa, jossa kehittämme etsivän työn mallia vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevien työttömien saamiseksi palvelujen piiriin, pois syrjästä. Työpaikallani kohtaan kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita päivittäin olematta kuitenkaan heihin palkatussa ohjaussuhteessa. Työssäni olen päässyt ohjaamaan aktiivisuusehdon täyttävää, työllistymistä edistävää kurssitoimintaa yhdessä kollegani kanssa (Porin Seudun Työttömät ry:n www-sivut 2019). Kurssirunkoa laadittaessa havaitsimme, miten työttömyys on muuttanut muotoaan, työttömyysjaksot ovat pidentyneet ja siirtyneet koskemaan kaltaisiani, yli 50-vuotiaita kansalaisia, joista moni ikään kuin tyytyy osaansa eikä onnistu vakuuttamaan edes itseään työllistymismahdollisuuksistaan. Työttömyyden pitkittyessä osa ohjautuu aikanaan kuntouttavaan työtoimintaan, jonka aikana työllistymisvalmiuksia pyritään parantamaan.

2.2 Ihmiskäsitykseni kuntoutuksessa

Arvola (2014, 23) toteaa pro gradussaan ihmisen toiminnan muuttumisen sosiaalityön tavoitteeksi ja linjaa työn lähtökohdaksi ihmiskäsityksen. Humanistinen ihmiskäsitys ohjaa usein tukea tarvitsevien ihmisten kanssa toimivia. Yksilö toimii sisäisten kokemustensa pohjalta, aiempiin kokemuksiinsa peilaten ja häntä tulee ymmärtää tätä taustaa vasten (Herrala, Kalvola & Sandström, 2008, 14). Holistiseen käsitykseen

nojaavan ihmisen on luontevaa kohdata toinen kokonaisvaltaisesti. Ohjaustyötä tehostaa positiivinen näkemys ihmisistä. Ajatellessaan ihmistä luonnostaan oppimishaluisena ja -kykyisenä, on katse valmiiksi eteenpäin. Jokaisella on mukanaan jotain tietoa jostain ja hyväksymällä myös jokaisen halu tietoaan jakaa ja käyttää, saadaan ”vaunu liikkeelle”. (Hakala 2013, 99.) Konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen perustuen ihmisen aiemmat elämäkokemukset, tiedot ja taidot ovat perusta, jonka pohjalta ohjattavan oma ajatusprosessi vie kuntoutumista eteenpäin yksilöllisellä tavalla (Ojanen 2003). Kuntoutumista voidaan siis pitää vahvasti oppimispainotteisena muutosprosessina (Tynjälä, Piirainen, Kurunsaari & Merikoski 2016, 269).

3 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Sosiaalinen viitekehys

Tämä tutkimus nojaa vahvasti sosiaaliseen viitekehykseen. Valitun viitekehyksen avulla ohjataan lähestymistä yksilön terveys-, toimintakyky- ja osallisuustilanteeseen painottamalla niin fyysisistä kuin sosiaalista toimintaympäristöä sekä yhteiskunnallisia tekijöitä tutkittaessa asiakkaiden kokemusta kuntouttavassa työtoiminnassa saamastaan ohjauksesta ja tuesta. Sosiaalinen viitekehys korostaa paitsi ympäristön merkityksiä, myös yksilön olosuhteisiin vaikuttamismahdollisuuksia ja sitä kautta arvioitavia kuntoutumistarpeita. Näin kuntoutustoimenpiteiden kohdentaminen on perusteltua ja yksilöllistä eli tarpeen mukaista. (Salminen, Järvikoski & Härkäpää, 2016, 24-25.)

3.2 Kuntoutus ja kuntoutuminen

Kuntoutumisella tarkoitetaan prosessia, jonka aikana kuntoutujaa tuetaan ja ohjataan saavuttamaan itse määrittelemiään realistisia ja tärkeinä pitämiään tavoitteita. Hoitoala käyttää kuntouttavan työotteen käsitettä, jolloin kuntoutujan omia voimavaroja pyritään aktiivisesti hyödyntämään, vaikka ne olisivat kuinka vähäisiä. (Autti-Rämö & Salminen 2016, 14-15.) Kuntoutumista voi tapahtua ilman kuntouttavia toimenpiteitä ihmisen omaan aktiivisuuteen ja lähipiiriltä saatuun tukeen perustuen. Toisaalta kuntoutuksella ei välttämättä saavuteta kuntoutumista. Näin käy, mikäli ihminen ei koe tavoitteita omikseen eikä sitoudu aktiiviseen rooliin kuntoutumisprosessissaan. Kuntoutuminen tapahtuu kuntoutuksen ammattilaisten, kuntoutujan ja hänen lähipiirinsä vuorovaikutussuhteessa, jossa interventioita toteuttavat sekä kuntoutuja että hänen läheisensä. Kuntoutuminen eli parannus toimintakyvyssä edellyttää muutoksia toimintaympäristön ja kuntoutujan välisessä suhteessa. (Autti-Rämö & Salminen 2016, 14-15.)

Suurimpia ongelmia kuntoutuksen kentällä havaitaan ongelmien kasautuessa. Tällaisia moniongelmaisiksi katsottuja asiakasryhmiä ovat mm. pitkäaikaistyöttömät, päihteiden väärinkäyttäjät tai useita samanaikaisia sairauksia sairastavat henkilöt. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2017, 9.)

Kotiranta (2008, 21-22) avaa käsityksiään aktiivisen sosiaalipolitiikan kiemuroista ja sivuaa kuntoutuksen paradigman muutoksen teemaa. Kuntoutuksen paradigman muutoksella tarkoitetaan aiemman sairaus- ja diagnoosikeskeisen, toimenpiteiden kohteena olevan potilasajattelun siirtymistä valtaistavaan asiakaslähtöiseen suuntaan. Nykyään asiakas nähdään aktiivisena ja tasa-arvoisena omien tavoitteidensa ja toteutustensa suunnitteluun osallistuvana toimijana. Kuntoutus ei aina edellytä sairautta tai vammaa. Kuntoutumista tarvitaan, mikäli yksilö (asiakas) ei haastavan tilanteensa vuoksi ilman tukea voi saavuttaa elämänsä mahdollisuuksia. (Kerätär 2016, 45.)

3.3 Kuntouttava työtoiminta

Pitkäaikaistyöttömien työllistymisedellytysten parantamiseen tähtäävää kuntouttavaa työtoimintaa on järjestetty lakisääteisesti lähes parikymmentä vuotta. Ensimmäiset kymmenen vuotta kuntouttava työtoiminta oli velvoittavaa alle 25-vuotiaille ja vuoden 2010 lakimuutoksella velvoittavuutta laajennettiin koskemaan kaikkia pitkäaikaistyöttömiä. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 5-6.) Pitkäaikaistyöttömäksi määritellään henkilö, jonka työttömyys on tarkasteluhetkellä kestänyt yli 12 kuukautta (Tilastokeskus 2019).

Laissa edellytetään suunnitelmallista otetta yhdessä asiakkaan kanssa tämän tilanteen edistämiseksi. Työnhakijalle laaditaan ensi vaiheessa työllistymissuunnitelma, joka on edellytyksenä jatkotoimille. Työttömyyden pitkittyessä asiakkaalle on laadittava, yhteistyönä ammattilaisten ja asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelma. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.) Poikkeuksena edelliseen alle 25-vuotiaiden kohdalla perusteeksi riittää myös lakisääteinen työnhakijan haastattelu (Laki julkisesta työtoima- ja yrityspalvelusta 916/2012, 4 §) ja työttömyyden vuoksi neljä kuukautta pääasiallisena toimeentulona maksettu toimeentulotuki (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 3 §).

Kuntouttava työtoiminta sijoittuu työllisyys- ja sosiaalipolitiikan väliseen maastoon sisältäen elementtejä molemmista (Kotiranta 2008, 23-24). Kuntouttava työtoiminta toteutuu kunnan sosiaalipalveluna (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14§). Toimintapaikat voivat olla laajasti kunnan eri toimintojen ja sosiaali- ja terveydenhuollon piiristä sekä järjestösektorilta (Karjalainen & Karjalainen 2011, 22). Kuntouttavasta työtoiminnasta määrätään myös työttömyysturvalaissa (1290/2002), erityisesti aktivointi- ja työllistymissuunnitelman sisällön, korvausten maksamisen ja erilaisten sanktioiden osalta.

Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on helpottaa pitkäaikaistyöttömien työllistymisen mahdollisuuksia sekä edistää asiakkaiden elämänhallintaa. Pääasiassa

ohjautuminen tapahtuu joko TE-toimiston tai työllistymisen monialaisen palvelukeskuksen (TYP) kautta. Asiakas voi ilmaista toiveen pääsystä kuntouttavaan työtoimintaan myös itse. Valtio määrää kuntia huolehtimaan vaikeasti työllistyvistä asukkaistaan. Määräyksen noudattamista ohjataan sanktiolla eli kunnat ovat velvollisia maksamaan Kelalle puolet yli 300 päivää työttömänä olleiden työmarkkinatuesta ja 70 % 1000 päivän työttömyyden täytyessä. Kuntouttavasta työtoiminnasta valtio korvaa kunnalle 10.09 euroa päivää ja asiakasta kohti. Tämän lisäksi toiminnan järjestämisen aiheuttamia kuluja korvataan valtionosuusjärjestelmän kautta. (THL 2019, Kuntouttavan työtoiminta 2016.) Asiakkaalle maksetaan yhdeksän euron kulukorvaus toimintapäiviltä sekä matkakulut halvinta kulkuneuvoa käyttäen (Työttömyysturvalaki 1290/2002, 6 §).

Kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevien työttömien määrä lisääntyy, vuodesta 2013 vuoteen 2016 kasvua oli 73 %. Vuonna 2016 Suomessa kirjatuista noin 50 000 aktivointisuunnitelmasta lähes 80 %:a sisälsi kuntouttavaa työtoimintaa (THL 2019, Kuntouttava työtoiminta 2016). Raportissa todetaan kuntouttavan työtoiminnan ohjautumisen johtuvan pääasiassa työttömyyden pitkittymisestä ja palveluntarvetta esiintyvän eniten asiakkaan erityyppisten toimintakyvyn rajoitusten vuoksi (THL 2019, Kuntouttava työtoiminta 2016). Saman havainnon teki myös Portman (2014, 66), jonka haastattelemat sosiaalityöntekijät kertoivat osan pitkäaikaistyöttömistä olevan sopimattomia avointen markkinoiden työpaikkoihin ilman kuntouttavia toimenpiteitä monien ongelmiansa vuoksi. Luhtaselan (2009, 76) ja Kerättären (2016, 71) havainnot vahvistavat edelleen hypoteesia, jossa kaikkien työttömien kohdalla työelämään kuntoutuminen ei ole oikein asetettu eikä realistinen päätavoite, edes pitkällä tähtäimellä.

Tammelin (2010 , 60) huomauttaa lisäksi, ettei kaikki työttömyys suinkaan johdu yksilön haasteista. Hän muistuttaa rakenteellisen työttömyyden olemassa olost ja toteaa samalla ettei kuntouttava työtoiminta ole ratkaisu siihen (Tammelin 2010, 60). Pitkäaikaistyöttömien tilannetta tutkinut Raija Kerätär (2016, 19) korostaa monialaisuuden välttämättömyyttä vaikuttavien toimenpiteiden löytämiseksi. ”Koska syrjäytyminen ei ole yksilöllinen ominaisuus vaan siinä ovat osallisina myös yhteiskunta ja sen palvelut, tarvitaan kaikkiin osapuoliin kohdistuvaa kriittistä tarkastelua” (Kerätär 2016, 19).

3.3.1 Kuntouttava työtoiminta Porissa

Tämän tutkimuksen toimeksiantajana on Porin kaupunki. Kaupungin kuntouttavien päivä- ja työtoimintapaikkojen tavoitteena on tukea yksilön kuntoutumista kokonaisvaltaisesti. Joidenkin kohdalla tavoitellaan työ- tai opiskelupaikan löytämistä, osan kohdalla toiminta tähtää asiakkaalle itselleen merkityksellisen ja hyvän elämän löytämiseen. Kaikkien kohdalla päivä- ja työtoiminnan avulla päiviin luodaan rytmiä ja sisältöä. Porin kaupungin omia toimintapaikkoja ovat Pormestarinluodon asukasyhdistys, Nuorten työpaja, Työllistämispalvelut eli TyPa-paja, Luontopaja, Kohtaamispaikka Positiimi, päivä- ja työtoimintayksikkö Tinki sekä toimintayksikkö Jopi. (Porin kaupungin www-sivut 2019.) Toimintapaikkojen tarjoamien tehtävien yksilöintiä en pidä tässä tarpeellisena. Todettakoon kuitenkin, että Porin kaupungissa kuntouttavana työtoimintana tarjoama tehtävävalikoima on erittäin laaja.

Kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikkoja on myös kaupungin julkisissa palveluissa, kuten päiväkodeissa, keittiöissä sekä teknisen toimen alaisissa kiinteistö- ja siivouspalveluissa. Kaupungin omien toimintapaikkojen lisäksi Porin alueella toimivien yhdistysten ja hankkeiden järjestämänä toimintapaikkoja tarjotaan kuntouttavana työtoimintana sekä työkokeilu- ja palkkatukitöinä. Näitä kolmannen sektorin toimijoita ovat esimerkiksi SPR:n Kontti, Avain-hankkeen Kiertopiste, Porin Seudun Työttömät ry sekä TUL:n Virta-hanke. Monikulttuuriyhdistys, Sininauha Pori tarjoavat kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikkoja asiakaskunnalleen. Lisäksi Tukiranka Ry:n tukemia toimipisteitä kuntoutujille Porin seudulla ovat Klubitalo Sarastus, Kulttuuripaja Lumo sekä Ystävähavila Muru. (Satakunnan yhteisökeskuksen www-sivut 2018.)

3.4 Ohjaus ja tuki

Eri syistä johtuviin tuen ja ohjauksen tarpeisiin asiakas saa oikeutuksensa Sosiaalihuoltolaista (1301/2014), jonka 6 § toteaa yksiselitteisesti, että kuntien asukkaiden saatavilla on oltava sosiaalihuollon neuvontaa sekä ohjausta ja ohjauksessa on huomioitava erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tarpeet. Hallintolain (434/2003) pykälät 7 ja 8 määräävät sosiaalihuollon ammattilaisen neuvonta- ja palveluvelvoitteesta. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 5 §) puolestaan määrää vaihtoehtojen, ja asiakkaan niiden pohjalta tekemien valintojen seurausten selvittämisen ammattilaisen velvollisuudeksi, edelleen siten, että asiakas kykenee asian ymmärtämään. Luhtaselan (2009, 107) mukaan on varmistettava, että asiakas tietää työllistämis- tai aktivointisuunnitelmansa merkityksen, on ymmärtänyt jaksonsa tavoitteet ja tiedostaa oikeutensa ja velvollisuutensa kuntouttavan työtoiminnan tehtävissään.

Luhtaselan (2009, 34) lisensiaatintyö pureutui osallisuuden kokemukseen kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta ja havaitsi ohjauksen puutteen yhdeksi osattomuutta lisääväksi tekijäksi. Tutkittavat kuitenkin ymmärsivät, ettei tukea voinut saada, mikäli asiakastöiden tilauksia oli paljon. Erään haastateltavan mukaan ohjaajan oli silloin järkevämpää tehdä tilaustyö alta pois kuin neuvoa asiakasta sen teossa. (Luhtasela 2009, 68-69).

Itse kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki ei toistaiseksi ota kantaa ohjauksen tai tuen tarjoamistapoihin. Ainoastaan toteutuksesta määrätessään laki (189/2001, 13 §) velvoittaa sovittamaan työtehtävät asiakkaan työ- ja toimintakyvyn mukaisesti siten, että ne tukevat työmarkkinoille pääsyä ja ovat riittävän vaativia.

Ohjaus ja neuvonta ovat kuntouttamisen keskeisiä elementtejä. Kuntoutuminen on oppimisprosessi, jota edesauttaa pedagogisen suhteen luominen ammattilaisen ja kuntoutujan välille. Asiantuntijan rooli ja haaste onkin tulkita oikein asiakkaansa tuentarve ja toimia tarpeen mukaisesti. (Tynjälä, Piirainen, Kurunsaari & Merikoski 2016, 268.) Kerätär (2016, 50-51) korostaa hankin kuntoutumista oppimistapahtumana, mikä edellyttää ohjaajalta asiakaslähtöisen kohtaamisen ja dialogisen sekä empaattisen vuorovaikutuksen hallitsemista.

Hellsten (1996, 87) alleviivaa ohjaajan roolia seuraavin sanoin. ”Auttaja on vastuussa autettavalle, ei autettavasta”. Ohjaustyötä tekevän on ymmärrettävä toisen erillisyyks. Muuten vaarana on, että ammattilainen alkaa tukea itseään, tarjoamalla sitä, mitä itse tarvitsee. Pahimmillaan ammattilainen saattaa käyttää valtaa osin tahattomasti pitämällä asiakasta otteessaan ja odottamalla tältä jopa kiitollisuutta. (Hellsten 1996, 91.) Myös Tammelin’in (2010, 56) mukaan ylivallankäyttö on mahdollista, esimerkiksi asiakkaiden työtoimintaan osallistumispäivistä päättäminen asiakasta kuulematta on vallankäyttöä. Luhtasela (2009, 89) havaitsi hänkin ylivallan käyttöä liittyneenä aktivointisuunnitelmien tekoon ja kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumiseen sekä jakson päättymisvaiheeseen. Äärimuotoista ylivallan käyttöä, kuten painostamista tai kiristämistä karensilla uhaten, ei tavattu, vaikka sekin olisi viranomaiselle periaatteessa mahdollista lain puitteissa (Arvola 2014, 75).

Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja (THL 2019) pitää tukitoimien järjestämistä yksilöllisenä toimenpiteenä, jossa on huomioitava sekä kuntouttavan työtoiminnan jaksolle asetetut tavoitteet että kunkin asiakkaan henkilökohtainen tuen tarve. Samaa ihmisen yksilöllisten tarpeiden mukaan tarjottavan sosiaalipalvelun ideaa pyörittelee Kotiranta (2008, 168-169). Kuntaliitto on antanut kuntouttavan työtoiminnan lakimuutoksesta lausunnon ja voidaankin todeta, että mainittua tarkennusta (tuen räätälöinti) pyritään saamaan lakisäätteiseksi (Kuntaliiton www-sivut 2018).

Ohjausta myös kaivataan, kuten Paraisilla toteutetussa Silta-projektissa selvisi. Projekti koski 29-65-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämistoimia. Projektin painopiste kohdistettiin henkilökohtaisiin suunnitelmiin ja yksilölliseen ohjaukseen. (Portman 2014, 58.) Tutkija selvitteli pienten kuntien kuntouttavan työtoiminnan edellytyksiä haastatteleamalla Paraisten kunnan henkilöstöä. Tuloksista nousi esiin ohjaustyön lisätarve sekä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden että työnantajien (kunnan eri toimialojen esimiesten) taholta. (Portman 2014, 62-63.)

Yksilön kognitiivisten ja sosiaalisten valmiuksien heikkoudet hankaloittavat kykyä itsenäisesti tunnistaa ja hakeutua niihin palveluihin, joita tarvitsee. Oikein kohdennetun palveluohjauksen tulee kuulua ammattilaisten eettisen vastuun piiriin. Ohjaus ei tarkoita asiakkaan oman toimijuuden väheksymistä vaan ohjauksen avulla

asiakas saa vaihtoehtoja toimia. (Topo & Autti-Rämö 2016, 87.) Ohjaajana ei voi vedota esimerkiksi asiakkaan ikään. Ikä ei ole todiste toimintakyvystä, eikä kognitiosta. Tuki tulee antaa tarpeen mukaisena ja yksilöllisenä, ei yhteismitallisena tai ikäsidonnaisena. Asiakaslähtöisen näkökulman avulla tehtävä palvelujen kehittäminen edesauttaa yksilöllisen palvelupolun muodostumista eri järjestelmien sisällä ja niiden kesken, toteaa Arvola (2014, 21). Napakasti kärjistetyn jatkotutkimuskysymyksen väitöskirjassaan esittänyt Kerätär (2016, 91) onkin huolissaan, ovatko palvelut tarkoitettuja vain niille, jotka ymmärtävät sopivaa palvelua itselleen vaatia.

Ilmonen, Kerminen & Lindberg (2011, 33) havaitsivat kuntouttavassa työtoiminnassa sisältöeroja kuntien välillä ja huomasivat toiminnassa saatavan ohjauksen hajanaiseksi. Selvityksessä nähtiin lisäksi kuntouttavan työtoiminnan sisällön, laadun sekä arviointikäytäntöjen tarkasteluissa kehittämistarpeita, joiden avulla toiminta saataisiin yhdenmukaiseksi riippumatta sitä tarjoavasta kunnasta (Ilmonen, Kerminen & Lindberg 2011, 33).

Työttömien Keskusjärjestöön (TKJ) kiirineistä tiedoista kirjoittaa Krohn (2018) ja toteaa kuntouttavaan työtoimintaan ohjautuvan yhä enemmän asiakkaita. Asiakkaista osa on TKJ:n mukaan aiemmin työskennellyt palkkatuella. Keskusjärjestö pitää tätä kuntouttavan työtoiminnan väärinkäyttönä. Palkkatukityö on työsuhteista ja työehtosopimuksen mukaisella palkalla tehtävää työtä, johon kykenevä henkilö ei ole kuntouttavan työtoiminnan tarpeessa. Myös tässä artikkelissa mainitaan lausuntokierroksella oleva kuntouttavan työtoiminnan lakimuutos, joka sisältää aktivointisuunnitelmaan kirjattavan tavoitteen tarkkuuden lisäämisen sekä yksilöidyn ohjauksen ja tuen tarpeen määrittelyn. (Krohn 2018.)

Kotiranta (2008, 99) ottaa kantaa pakkoon aktivoitumisen edellytyksenä. Myös Krohn'in (2018) on vaikea ymmärtää, miten kuntoutumiseen voitaisiin pakottaa ja viittaa kansanedustaja Anna Kontulan (vas.) ehdotukseen, jossa kuntouttava työtoiminta rakentuisi vapaaehtoisuuden pohjalle. Juho Suortin (2012, 70-71) mukaan sosiaalityön asiakas tekee päätöksensä pakkotilanteessa. Joko aktivoituu tai kärsii sanktiona tulojen leikkaamisen. Suortin mielestä ei voida puhua vapaasta valinnasta tai aktivoitumisesta. Hän painottaa yksilöllisten ja tilannekohtaisten tavoitteiden

asettamista, jolloin voimaantuminen mahdollistaa sitoutumisen. Itselleen epäedullisia tavoitteita asettavan yksilön itsetuntemus saattaa olla puutteellinen tai hän toimii muiden odotusten pohjalta vailla omaa agenda, jolloin sitoutumista ei tapahdu. (Suortti 2012, 70-71.)

Tammelin (2010, 56-58) valottaa Kainuussa toteutettujen asiakasfoorumien avulla saatuja kuntouttavan työtoiminnan asiakaskokemuksia myös ohjauksen näkökulmasta. Tuloksia hän kuvaa surullisiksi, vaikka kertookin samalla myös toimintapaikoista, joissa tarjotaan erinomaista ohjausta kädestä pitäen. Ohjaus voi toisinaan olla pelkkä perehdytys jakson alussa. Palautetta asiakkaat saivat niin ikään toimipaikkakohtaisesti hyvin tai huonosti. Asiakkaat arvostivat saamansa positiivisen palautteen korkealle. Yhteisöön kuuluminen koettiin myös hyvin tärkeäksi. Vastaavasti ulkopuolisuuden kokemus vei pohjaa kuntoutumiselta, mikäli työpaikan yhteisiin palavereihin osallistuminen evättiin kuntouttavassa työtoiminnassa olevalta. Samassa raportissa pohditaan tarjottujen työtehtävien sopivuutta. Asiakkaat vitsailivat ”epämielekäs työ – mutta rytmiä elämään” -ajatuksella. (Tammelin 2010, 61.) Muutamien mielestä pitäisi keskittyä työllistymistä estävän osaamisvajeen paikkaamiseen, esimerkkinä tietokoneen käytön harjoittelu. Jotkut kommentoivat kulukorvauksen pienuutta pitkän linjan ammattilaisen alistamisena, mikäli hänellä teetetään ammattia vastaavia tehtäviä kuntouttavana työtoimintana. (Tammelin 2010, 55, 63.) Kommentit antavat rujan kuvan työllistymistä edistävästä toiminnasta. Kuitenkin useissa lähteissä todetaan asiakkaiden toimintakyvyn, pystyvyyden ja elämänhallinnan parantuneen kuntouttavan työtoiminnan aikana (mm. Luhtasela 2009, 52, Pihl 2012, 56-64, Tammelin 2010, 61-62). Aktivointisuunnitelmaan perustuva kuntouttava työtoiminta on ensisijaisesti sosiaalipalvelu ja palvelusta saatava hyöty painottuukin seikkoihin, jotka itsessään eivät lisää avoimille markkinoille sijoittumista, mutta ovat tärkeitä sosiaalisen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin kannalta (Karjalainen & Karjalainen 2011, 33-35).

Satu Berlinin (2008) väitöskirja analysoi esimiesten alaisilleen antamia palautteita. Tutkimustuloksiin peilaten, kannustus tai ohjaava ja huomioiva palaute antavat asiakkaalle kokemuksen merkityksellisyydestä ja varmistuksen tehneensä asiat oikein. (Berlin 2008, 77-78.) Korjaavan palautteen antamisessa korostuu niin sanottu hampurilaismalli, jossa korjausehdotus on pihvi ja sämpylän virkaa pihvin kahta

puolen tekevät positiiviset huomiot asiasta. Tutkimuksen mukaan ihmiset ottivat, hampurilaismallilla annettuna, myös negatiivisen palautteen vastaan arvostaen sitä. (Berlin 2008, 79.) Esimiesasemassa tai ohjaajana toimivan tulee tietää alaistensa tai asiakkaidensa työtehtävät ja työolosuhteet. Ellei esimies tiedä, mitä alaiset tekevät, palaute koetaan huonona ja positiivisetkin palautteet jäävät merkityksettömiksi. Tavoitteiden tulkinta tilannekohtaisesti taas antaa mahdollisuuden löytää onnistumisia, vaikka päätavoitteesta hieman jäätäisiin. (Berlin 2008, 81-81.)

Berlin (2008, 91) havaitsi dialogisuuden yhdeksi hyvän esimiehen tunnusmerkiksi. Ohjaustyön opas edellyttää ohjaajalta samaa aktiivisen ja reflektiivisen kuuntelun taitoa (Kupias & Koski 2012, 134). Mönkkönen (2002, 85) havainnollistaa dialogisuutta puhumalla yhteisen ymmärryksen luomisesta. Tällä tarkoitetaan sen hyväksymistä, ettei kummallakaan tarvitse olla tietoa, mikä on keskustelun tai asian päätös, vaan avoimesti yhdessä ihmetellen luodaan yhteistä käsitystä.

Yhdeksi laadukkaan ohjauksen määritelmäksi nostetaan ohjaajien koulutus (Talentian www-sivut 2020). Palomaa (2019) kirjoittaa laadukkaan sosiaalipalvelun jäävän toisinaan toteutumatta, koska asiakkaalle kuntouttavaan työtoimintaan vastuuhenkilöksi nimetty ei ole sosiaalialan ammattihenkilö.

Lohdullisen lausunnon kirjaa Juho Suortti (2012, 74) linjatessaan sydämen asenteen ratkaisevan sen, onnistuuko työntekijä tukemaan asiakasta tekemään elämässään muutosta ja aktivoitumaan. Turtiainen (2019) liittää kuntouttavan työtoiminnan ohjaamisen hetkessä elämiseen ja muistuttaa tekstissään, ettei asiakkaan elämänhallinnan katoaminen ja voimavarojen rajallisuus ole tahallista.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön avulla tutkitaan Porin kaupungin kymmenen suurimman kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikan asiakkaiden kokemusta saadusta tuesta ja ohjauksesta. Palkkatuki- tai työkokeilujaksolla olevat eivät kuulu tämän tutkimuksen

kohderyhmään. Taustamuuttujia kysymällä etsin mahdollisia selittäviä tekijöitä kokemuksille. Tutkimuksella halutaan saada asiakkaiden kokemukset kuuluviin ja sen perusteella suunnitella ja edelleen kehittää työttömien tuen ja ohjauksen tarjontaa.

4.1 Tutkimuskysymykset

1. Miten asiakkaat kokevat saamansa tuen ja ohjauksen Porin kymmenessä suurimmassa kuntouttavan työtoiminnan toimipaikassa?
2. Millaisia kehittämistarpeita kuntouttavan työtoiminnan tuessa ja ohjauksessa on Porin kymmenessä suurimmassa toimintapaikassa asiakaskokemusten perusteella?
3. Mitkä taustamuuttajat (sukupuoli, ikä, koulutus, kuntouttavan työtoiminnan kesto, usko kuntouttavan työtoiminnan hyödystä itselle ja perusteita osallistua kuntouttavaan työtoimintaan) ovat yhteydessä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tuen ja ohjauksen kokemuksiin ja miten ne näkyvät kokemuksissa?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Suunnitelma ja luvat

Tutkimusaiheen ensimmäinen raakaversio esiteltiin Porin perusturvan aikuissosiaalityön työntekijöiden tiimipalaverissa toukokuussa 2019. Paikalla oli aikuissosiaalityön päällikön lisäksi sosiaalityöntekijöitä ja -ohjaajia, joista osan tapaisin jatkossa kyselylomakkeen laadinnan yhteydessä. Palaverissa sovittiin suullisesti opinnäytetyöstä Porin kaupungin kuntouttavan työtoiminnan asiakaskokemusten selvittämiseksi kyselylomakkeen avulla. Lomakkeen laadintaa

päätettiin tehdä yhteistyössä kuntouttavan työtoiminnan tiimin kanssa opinnäytetyön suunnitelman edistyessä.

Kesän aikana perehdyin taustamateriaaliin ja prosessin suunnitteluun. Syksyn 2019 aikana jatkoin materiaalien karsintaa ja suunnitelman kirjoittamista. Noviiitutkijan optimismi kostautui ja sain huomata kyselylomakkeen laadinnan vievän aikaa huomattavasti arvioimaani enemmän. Tutkimussuunnitelmaan liitetty kyselylomake laadittiin yhteistyössä kuntouttavan työtoiminnan tiimin kanssa. Tiimi koostuu yhdestä Porin kaupungin aikuissosiaalityöntekijästä sekä kuudesta sosiaalihoajaajasta. Lomakkeen laadinta käsitti useita sähköpostitse tehtyjä tarkennuksia sekä tiimipalaverin Puuvillan aikuissosiaalityön tiloissa. Suunnitelma hyväksyttiin 18.12.2019 ja kirjoitettiin opinnäytetyösopimus (OP07A) Porin kaupungin kanssa. Lisäksi opinnäytetyöllä on Porin kaupungin tutkimuslupa. Eettisen toimikunnan lausuntoa tälle tutkimukselle ei ole haettu. Tutkittavien anonymiteetti ei vaarannu, eikä tutkimus käsittele arkaluontoisia tietoja yksittäisten asiakkaiden terveydentilasta tai muusta sellaisesta, eikä vastaajan toimintapaikka paljastu tutkimuksen tekijälle.

5.2 Tutkimusmenetelmän valinta ja perustelut

Eri tutkimusmenetelmien käyttöä saman tutkimuksen sisällä kutsutaan menetelmätriangulaatioksi (Vilkkä 2015, 70). Metsämuuronen (2006, 454) toteaa, miten triangulaatiolla eli näkökulmien yhdistämisellä saavutetaan rikkaampi kuva todellisuudesta. Määrällisen tutkimuksen aineistoa voidaankin syventää ja tarkentaa esittämällä avoimia kysymyksiä eli kysymyksiä, joihin vastaajat kertovat omin sanoin mielipiteensä asiasta. Avointen kysymysten analysoinnissa käytetään laadullisia menetelmiä, esimerkiksi sisällönanalyysia teemoitteluineen, kuten tässä tutkimuksessa. Tutkimukset tehdään tapauskohtaisesti tutkijan päättämällä menetelmällä tai menetelmien yhdistelmällä, joiden avulla tutkimuskysymyksiin etsitään vastauksia. (Metsämuuronen 2006, 88, 453-454.)

Porin alueen kymmenen suurimman kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikat työllistävät 245 asiakasta. Määrällinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa laajan aineiston keräämisen (Vilkkä 2007, 17, Heikkilä 2014). Tämä tutkimus keskittyi

selvittämään, millaiseksi tuki ja ohjaus Porin toimintapaikoilla koetaan yleisesti. Kuntouttavan työtoiminnan yksittäisten asiakkaiden tai työtoimintapaikkojen välillä olevia keskinäisiä eroja ei tällä tutkimuksella haluta selvittää. Lisäksi tutkimukseen eivät kuuluneet työkokeilussa olevat tai palkkatuella työskentelevät. Vilkaa (2007, 22) mukailten, tässä tutkimuksessa pyritään määrällisen tutkimuksen avulla selittämään palvelun ominaisuutta (tuki ja ohjaus) ja ihmisen elämässä olevaa ilmiötä (kuntotuttava työtoiminta).

AMK-tasoisena opinnäytetyön tavoitteena on myös opiskelijan oman oppimisprosessin eteenpäin vieminen soveltamalla opittua käytäntöön (SAMK 2020). Tämän tavoitteen täyttäminen ohjasi osaltaan valintaa pääasiassa määrälliseen menetelmään, tutkimusongelman mahdollistaessa molempien menetelmien käytön, kuten aiemmin perustelin. Päätettyäni käyttää menetelmätriangulaatiota, syvennyin myös laadulliseen aineistoanalyysiin ja käsitykseni menetelmän vaativuudesta vahvistui. Lisäksi minua kiinnostivat kokemusten yleistettävyydet sekä millaiset taustamuuttujat ovat yhteydessä hyväksi tai riittämättömäksi koettuun tukeen ja ohjaukseen. Opinnäytetyöntekoprosessi avasi lisää määrällisen aineiston käsittelyä ja tällaisen tutkimusmenetelmän käyttökelpoisuutta myös subjektiivisten kokemusten kartoittamiseen.

5.3 Kyselylomakkeen laadinta

Määrällisen aineiston keräämiseen soveltuvat strukturoidut posti- tai internetkyselyt (Vilka 2007, 19). Kyselyn vakioinnista puhuttaessa tarkoitetaan kaikilta vastaajilta kysyttävän samoja asioita samassa järjestyksessä. Tällaisen kyselyn katsotaan soveltuvan henkilökohtaisen mielipiteen keräämiseen vastaajien sijaitessa eri toimipisteissä, tässä tapauksessa kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikoissa eri puolilla Poria. (Vilka 2007, 28.) Määrällisessä tutkimuksessa tehtävä haastattelu eli

”Survey-tutkimus” on Metsämuurosen (2006, 88) mukaan strukturoitujen kysymyksien esittämistä otokselle satunnaisesta ryhmästä. Tämän tutkimuksen otoksen muodostavat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista ne, jotka olivat tammikuussa 2020 kuntouttavassa työtoiminnassa jossain Porin kymmenestä suurimmasta toimintapaikasta.

Lomakkeen laadinta yhteistyössä kuntouttavan työtoiminnan tiimin kanssa edellytti minulta kykyä vastaanottaa paitsi positiivista myös korjaavaa palautetta sekä valmiutta reflektoida omia ajattelu- ja toimintatapoja. Sain osuvia kommentteja koskien esimerkiksi tarjoamieni vastausvaihtoehtojen negatiivisuutta. Tiimissä pohdittiin uusia kysymysideoita, kysymysten järjestystä ja väittämien sekä avointen kysymysten sanamuotoja. Ikäryhmiin jakoon löytyi myös täsmennystä tiimin tuella. Kuntouttavan työtoiminnan tiimin vinkistä luovuin e-lomakkeesta. Tiimissä arveltiin, etten saisi kuin muutaman vastauksen, mikäli vastaaminen tapahtuisi omalla ajalla ja verkkoympäristössä. Samaan ongelmaan törmäsi myös Pihl (2012, 38-39). Tietyn kohderyhmän tavoittamiseksi kynä ja paperi tekevät kyselystä helpommin saavutettavan. Kyselyn ulkoasu ja pituus vaikuttavat nekin asiakkaiden vastaushalukkuuteen (Heikkilä 2014). Tein lomakkeen Word-ohjelmalla ja kysymykset asettelin yksinkertaisesti taulukkomuotoisina, jolloin vastausten sijoittaminen tarkoittamalleen riville olisi helpompaa. Varmistin myös, että kukin kysymys mahtuu kokonaisuudessaan samalle sivulle. Kyselylomake oli valmistuttuaan kuusisivuinen.

Kyselylomake tulee testata ennen varsinaista tutkimusta, kehottaa Vilka (2007, 78-79). Näin voidaan varmistaa kysymysten oikein ymmärtäminen. Tämän tutkimuksen kyselylomaketta esitetasivat perheeni, opiskelijaystäväni sekä muutama kuntouttavassa työtoiminnassa aiemmin ollut, jotka eivät tällä kertaa kuuluneet tutkimusryhmään. Testauksen avulla korjasin epäselviä lauserakenteita ja pohdin testaajien esittämiä kysymysjärjestykseen sekä asetteleun liittyviä seikkoja, joista osan muutin ja osan jätin ennalleen. Tehtyäni lomakkeeseen tarvittavat korjaukset yhdistin valmiin kyselylomakkeen (liite 2) ja saatekirjeen seitsemänsivuisiksi tutkimuskyselyiksi.

Tämän tutkimuksen kyselylomake sisältää useita hyvin nopeasti vastattavia monivalintakysymyksiä ja kolme avointa kysymystä. Kyselyn toteutustapa varmisti anonyymiyden. En missään vaiheessa saanut tietää vastaajien henkilöllisyyttä, eikä yksittäisen vastaajan toimintapaikkaa. Taustatietoina kysyin sukupuolta, ikää, koulutusta, kuntouttavassa työtoiminnassa oloaikaan sekä omia odotuksia ja tavoitteita toimintaan osallistumiselle. Asiakkaiden kokemuksia työtoimintapaikassaan saadusta tuesta ja ohjauksesta kartoitin varsinaisessa kyselyssä esittämällä väittämiä, joiden vastausvaihtoehdot olivat 5-portaisen Likert-asteikon mukaisia, keskimmäisen eli vaihtoehdon kolme ollessa ei samaa, eikä eri mieltä. Avointen kysymysten avulla hain syvempää ymmärrystä asiakkaiden tuen ja ohjauksen kokemuksiin. Pyysin vastaajia tarkentamaan, miten he uskovat hyötyvänsä kuntouttavan työtoiminnan jaksostaan tai miksi he kokevat ettei jaksosta ole hyötyä. Kysyin vastaajilta heidän aktivointisuunnitelmansa tavoitetta lyhyesti omin sanoin kerrottuna. Lisäksi tiedustelin, mitä tuki ja ohjaus toimintapaikoilla on tai on ollut käytännössä. Viimeiseksi jätin vastaajille tilaa kertoa, mitä he haluavat sanoa kyselylomakkeesta tai jostain muusta heille tärkeästä asiasta. Koevastaajien mielestä lomakkeen täyttö oli vaivatonta, eikä sen täyttöön kulunut yli 10 minuuttia. Saatekirjeeseen jätettiin tästä huolimatta arvioiduksi vastausajaksi 10-20 minuuttia ajatellen osan vastaajista lukevan väittämiä koevastaajia hitaammin.

Kyselytutkimuksen ajoitukseen tulee myös kiinnittää huomiota lomien ja vastaavien tilanteiden vaikuttaessa ihmisten tavoitettavuuteen sekä osallistumishalukkuuteen. (Vilkkä 2007, 28.) Kysely toteutettiin tammikuun 2020 aikana.

Kyselylomakkeen liitteeksi laadittava saatekirje (liite 1) kertoo tutkimuksen tekijän, oppilaitoksen, toimeksiantajan sekä tutkimuksen tarkoituksen. Saatekirjeessä kerrottiin vastaamisen vapaaehtoisuus sekä vastaamisen olevan suostumus vastausten käyttämiseen opinnäytetyöaineistona. (Vilkkä 2007, 81-87.)

5.4 Kyselyn toteuttaminen

Kysely toteutettiin tammikuun aikana (13.-31.1.2020) siten, että kukin toimipaikka sai noin kahden viikon vastaamisajan. Kyselyn vähäinen porrastaminen oli välttämätöntä käydessäni henkilökohtaisesti toimittamassa lomakkeet ja vastauslaatikot toimipaikoille. Samalla sain tilaisuuden kertoa tutkimuksesta toimipaikan ohjaajille sekä painottaa vastaamisen vapaaehtoisuutta. Tapasin myös joitakin asiakkaita, jotka saivat saman informaation kuin ohjaajat. Jätin kunkin toimipaikan taukotilaan palautuslaatikon, jonka hain pois kahden viikon kuluttua.

Kyselyyn valittiin kuntouttavan työtoiminnan tiimin kanssa Porin suurimpia työtoimintaa järjestäviä tahoja. Porin kaupungin omista toimintapaikoista mukaan otettiin Pormestarinluodon asukasyhdistys eli Pyöräpaja ja Kirjatupa, Nuorten työpaja, Työllistämispalvelut eli TyPa-paja, Luontopaja, Noormarkun Ekopaja, päivä- ja työtoimintayksikkö Tinki sekä toimintayksikkö Jopi. Yhdistysten kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikoista mukana ovat SPR:n Kontti, Avain-hankkeen Kiertopiste sekä Porin Seudun Työttömät ry.

Näissä työskentelee yhteensä 245 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Laskin toimintapaikkojen ilmoittamat asiakasmäärät yhteen ja tätä tulosta käytin tutkimuksessani kokonaismääränä. Tarkan lukumäärän kertominen oli lähes jokaisessa yksikössä vaikea tehtävä asiakasmäärien vaihdellessa viikoittain. Tästä johtuen vastausprosentti ei ole täysin pitävä. Saadut vastauslomakkeet laskin niin ikään yhteen ja näin ollen vastaajien lukumäärä (N=163) on tarkka. Kysely ei kerro yksittäisten toimintapaikkojen tilanteesta, sillä tutkimuksen tavoitteena on asiakkaiden kokemus ohjauksesta kuntouttavan työtoiminnan toimintapaikoissa Porissa yleisesti. Kyselyn täytti 66,5 prosenttia toimintapaikkojen ilmoittamasta asiakasmäärästä.

5.5 Analyysi

Kyselyprosessin ollessa käynnissä kirjoitin teoriaosuuden ja tein esivalmistelut Tixel-10-ohjelmaan aineiston analysointeja varten. Otsikoin sarakkeet kysymyslomakkeen mukaisesti ja kooditin monivalintakysymysten vastausvaihtoehdot numeerisiksi.

Täytettyjä lomakkeita palautui helmikuun alkuun mennessä 163 kappaletta. Ensimmäiseksi kävin lomakkeet silmäillen läpi. Tarkastuksessa varmistin, että jokaiseen lomakkeeseen oli vastattu. Lomake ei sisältänyt pakollisia kysymyksiä, jolloin muutamien kysymysten vastaamatta jättäminen ei johtanut lomakkeen hylkäämiseen. Yhden lomakkeen hylkäämisen perusteena oli, etten kyennyt selvästi havaitsemaan, mitä kohtia vastaaja tarkoitti merkinnöillään. Esitarkastuksen jälkeen numeroin lomakkeet juoksevasti 1-162.

Kirjasin paperisten kyselylomakkeiden tiedot yksitellen tekemääni Exel-taulukkoon. Lomakkeiden ikävastausten pohjalta laadin välimatka-asteikon Tixel-10-ohjelmaan ja tein aineiston perusanalyysit yksiulotteisina jakaumina. Khiin neliö- testin avulla valitsin sopivimmat muuttujat, joiden väliltä etsin ristiintaulukointien avulla tilastollisesti merkitseviä riippuvuuksia. (Metsämuuronen 2006, 604-606.)

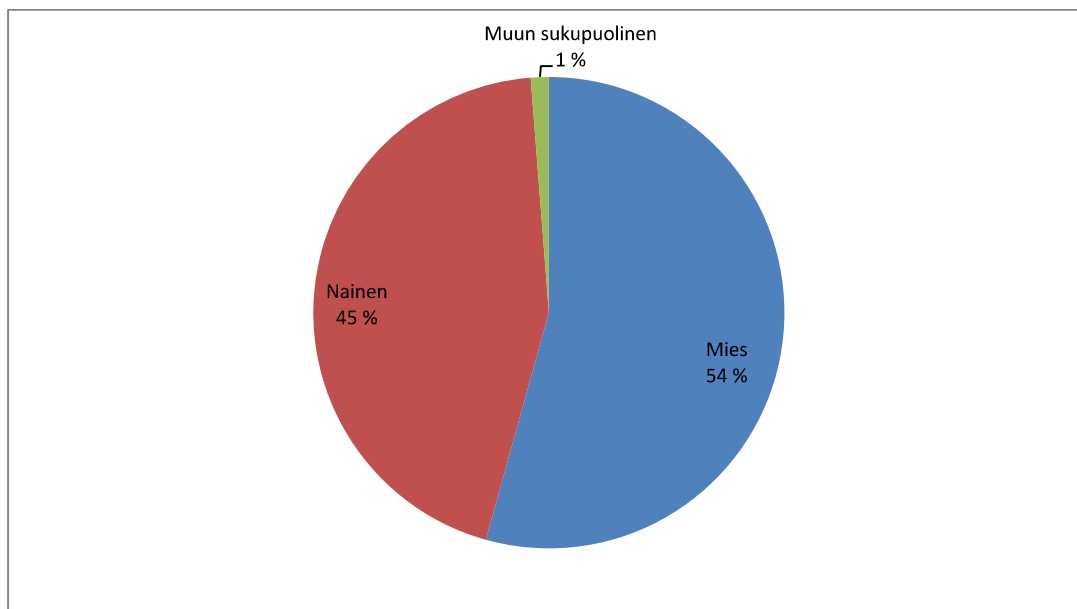
Avointen kysymysten analysointiin käytin induktiivista sisällönanalyysiä, jossa päättelyn logiikkana on liikkua yksittäisestä havainnosta yleiseen päättelyyn. Aineistolähtöinen analysointi kuvataan usein kolmeen vaiheeseen jaetuksi prosessiksi, jossa ensimmäisenä suoritetaan aineiston redusointi eli pelkistäminen. Seuraavaksi aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan ja kolmannessa vaiheessa suoritetaan abstrahointi eli luodaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95, 108.) Aineiston abstrahoinnin eli teoreettisten käsitteiden luomisen tarkoituksena on alaluokkia yhdistelemällä löytää pääluokat ja näiden pohjalta muodostuva yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-112.) Keksimisen logiikasta puhuvat Tuomi & Sarajärvi (2009, 100) viittaavat havaintoon, jossa tutkimuksen tekijän aineistostaan nostamat teemat perustuvat tutkijan omaan ymmärrykseen. Kirjoittajat korostavat kuitenkin muistamaan, ettei keksimisen logiikkaan turvaaminen riitä vaan tutkijan on saatava lukijansa luottamaan tutkimuksen uskottavuuteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 100).

6 TULOKSET

Seuraavassa esittelen kyselyaineiston analysoinnin tulokset. Tulosten raportoinnissa seuraan kyselylomakkeen järjestystä. Aluksi esittelen taustatietoihin saadut vastaukset, joita selvennän erilaisin kaavioin. Tämän jälkeen lisään koosteen kuntouttavan työtoiminnan tukea ja ohjausta koskevista vastauksista. Avointen kysymysten vastausten analysoinnista esitän pääkohdat sekä muutamia esimerkkejä teemoittelu- ja luokitteluprosessin vaiheista. Tämän jälkeen osoitan ristiintaulukointien avulla löydettyjä riippuvuuksia koko aineistoon perustuen.

6.1 Taustatiedot

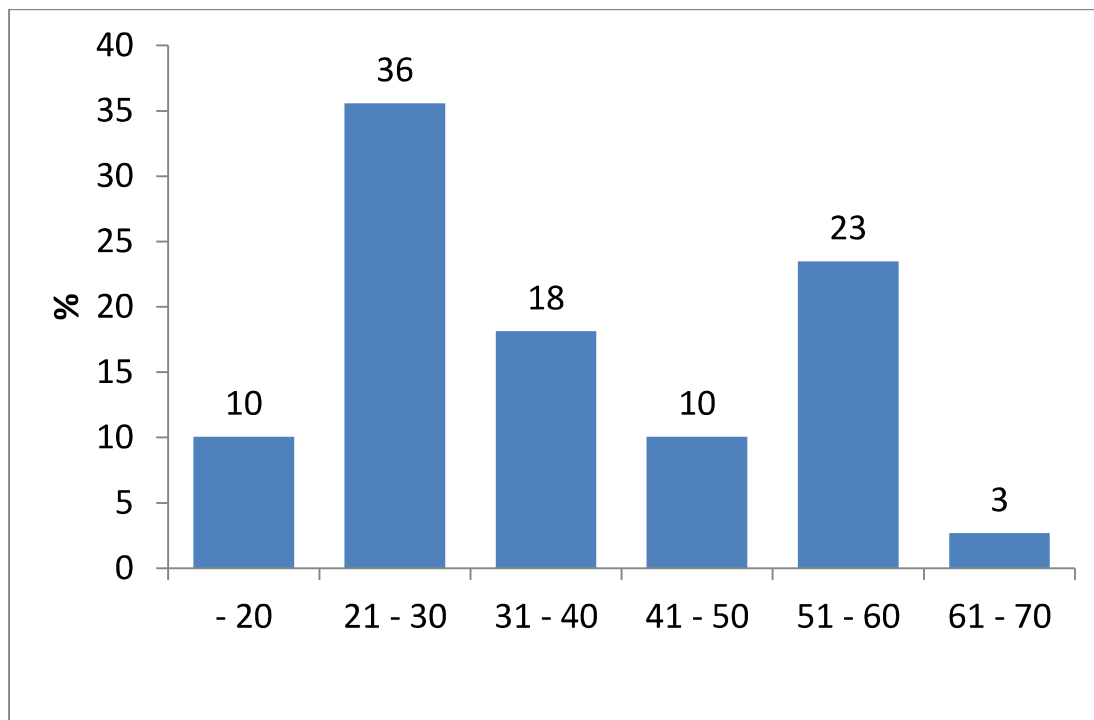
Kysely tehtiin tammikuussa 2020 Porin kymmenen suurimman kuntouttavan työtoiminnan toimipaikoilla. Toimipaikkojen kokonaisasiakasmäärä oli kyselyn ajankohtana 245 henkilöä. Kyselyn palautti 163 asiakasta. Yksi lomake hylättiin, joten vastausprosentiksi saatiin 66,1. Vastaajien sukupuolijakauman perusteella miehiä oli 54 % ja naisia 45 %. Muun sukupuolisia tähän kyselyyn vastaajista oli 1 %. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Vastaajien sukupuoli. (N=162)

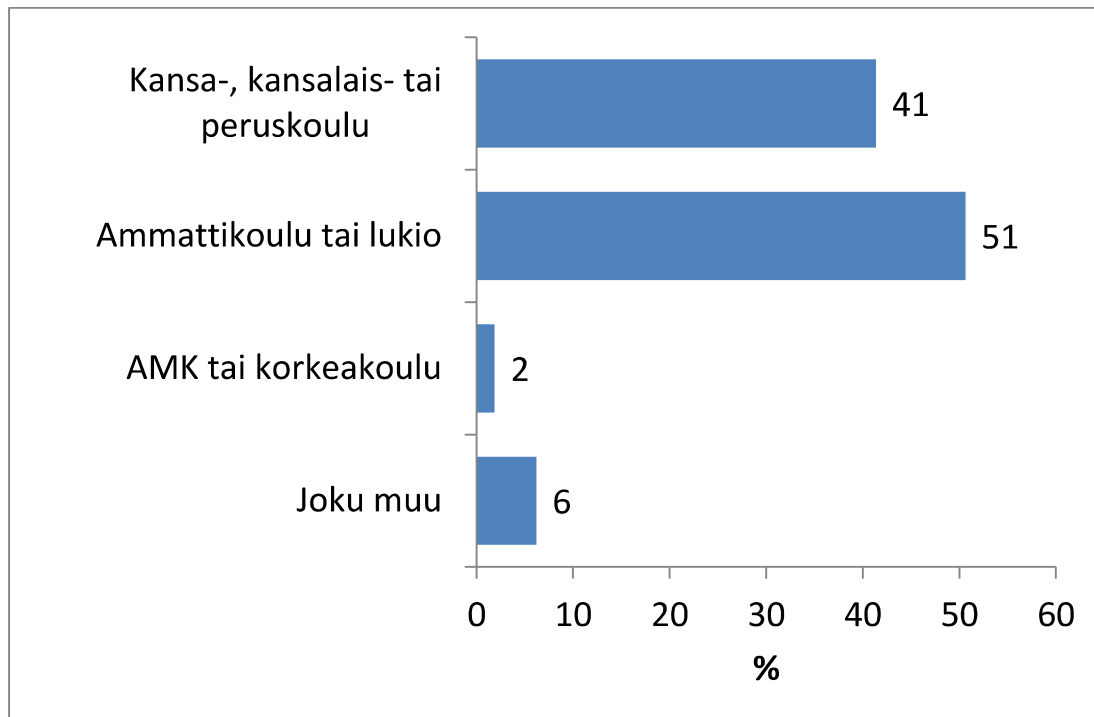
Vastaajista 149 kertoi, minkä ikäinen hän on. Asiakkaiden iät sijoittuivat 17-63 vuoteen, keskiarvon ollessa 36,2 vuotta. Koska kaikki eivät olleet ilmoittaneet

ikä tietoaan, koodasin tilasto-ohjelman jättämään tyhjät solut huomioimatta. Ikäluokkien vastaajamäärät ovat taulukossa prosenttiosuuksin (Kuvio 2).

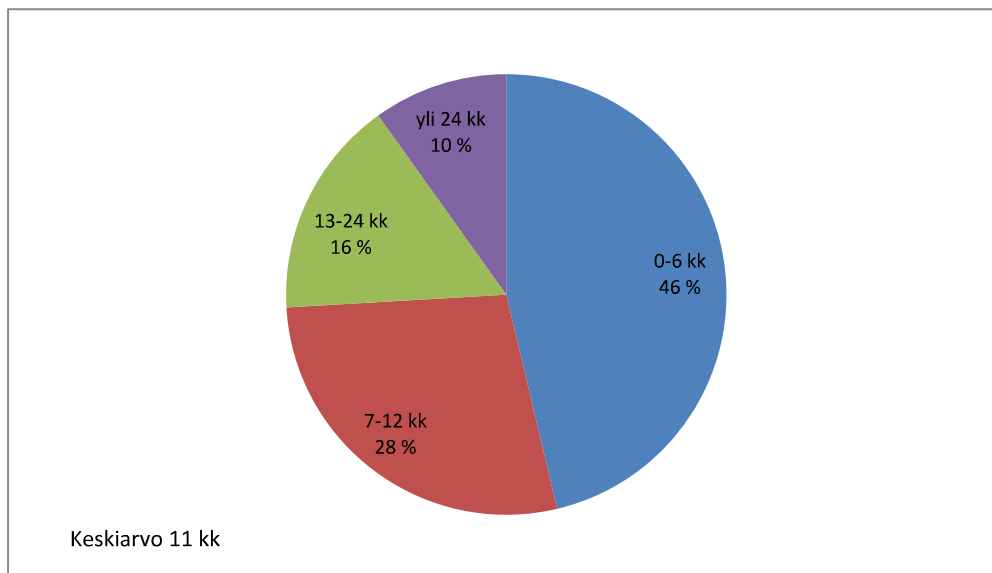
Kuvio 2. Vastaajien ikäjakauma. (N=149)

Vastaajien koulutus painottuu toisen asteen tutkintoihin, jonka suorittaneita oli 51 % vastaajista (Kuvio 3). 41 % on suorittanut perusasteen oppimäärän ja kaksi prosenttia vastaajista on korkeakoulutettuja. Jokin muu koulutus-vaihtoehtona valinneet olivat suorittaneet erityyppisiä ammattitutkintoja ja -kurseja. Osa vastaajista oli suorittanut kaksi toisen asteen tutkintoa, esimerkiksi yo-merkonomi. Nämä vastaukset kirjasin asiakkaiden oman ilmoituksen mukaisesti joku muu-kohtaan.

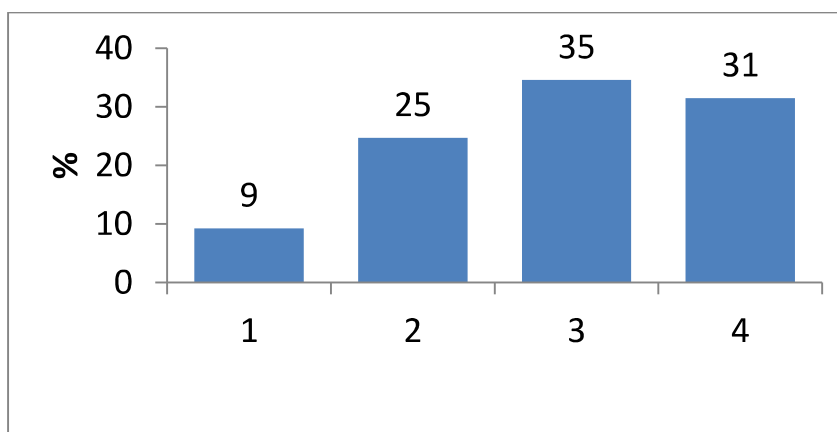
Kuvio 3. Vastaajien korkein koulutus. (N=162)

Kyselyn vastaajat ovat olleet kuntouttavassa työtoiminnassa keskimäärin 11 kuukautta. Vastaajista 46 prosenttia on ollut kuntouttavassa työtoiminnassa alle puoli vuotta (Kuvio 4). Kuviosta havaitaan, miten lähes kolme neljäsosaa vastaajista on osallistunut työtoimintaan alle vuoden ajan. Alle kaksi vuotta, mutta kuitenkin yli vuoden kuntouttavassa työtoiminnassa on ollut 16 % vastaajista. Yli kaksi vuotta työtoiminnassa olleita on 10 prosenttia tähän kyselyyn vastanneista.

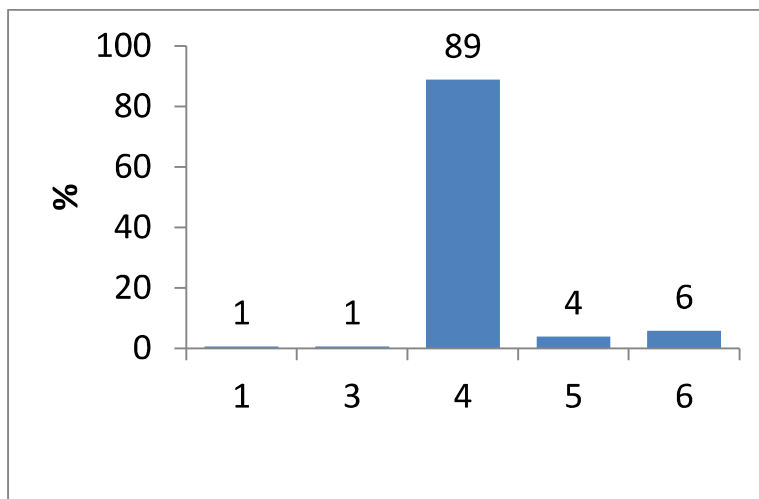
Kuvio 4. Vastaajien kuntouttavan työtoimintajakson kesto tällä hetkellä. (N=162)

Vastanneet osallistuivat kuntouttavaan työtoimintaan keskimäärin 2,9 päivänä viikossa 4,1 tuntia kerrallaan. Tähän kyselyyn vastanneista enemmistö, eli 35 % työskenteli kolmena päivänä viikossa. Neljänä päivänä kertoi työskentelevänsä 31 % ja kaksi viikottaista työpäivää oli 25 %:lla vastaajista. Yhtenä päivänä kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia oli 9 %. (Kuvio 5.)

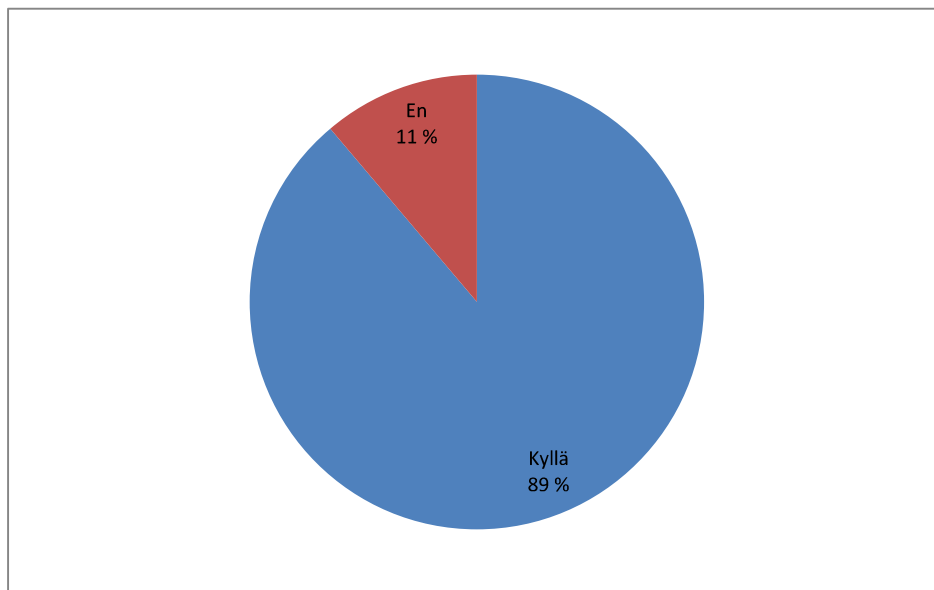
**Kuvio 5. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumispäiviä viikossa. (N=162)
Keskiarvo 2,9 päivää.**

Suurimmalla osalla työtoimintapäivät olivat neljän tunnin pituisia ja vain muutamat kertoivat työskentelevänsä viisi tai kuusi tuntia päivittäin (Kuvio 6). Mikäli vastaaja oli ilmoittanut työajakseen 4-6 tuntia, olen käyttänyt laskennassa keskiarvoa 5 tuntia päivässä.

Kuvio 6. Kuntouttavan työtoiminnan kesto, tunteja päivässä. (N=153) Keskiarvo 4,1 tuntia päivässä.

Vastaajien mielipidettä kysyttiin kuntouttavan työtoiminnan hyödyllisyydestä omalla kohdalla. Yksi vastaaja ei kertonut kantaansa. Vastanneista 11 % ei usko hyötyvänsä työtoiminnasta. Hyödylliseksi kuntouttavan työtoiminnan koki 89 % vastaajista. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Uskotko hyötyväsi jollain tavoin kuntouttavan työtoiminnan jaksostasi? (N=161)

Asiakkaille annettiin mahdollisuus tarkentaa omin sanoin, miten kokevat hyötyvänsä kuntouttavan työtoiminnan jaksostaan tai miksi eivät usko jaksosta olevan itselleen

hyötyä. Vastauksista ilmeni kuntouttavan työtoiminnan kokeminen hyödylliseksi erityisesti päivärytmin, sosiaalisten suhteiden ja mielenterveyden tukemisessa. Myös uusien taitojen oppimisen, tekemisen ylipäättään ja työkokemuksen sekä työllistymismahdollisuuksien paraneminen mainittiin koettuina hyötyinä.

Vastausten luokittelu oli haastavaa asiakkaiden käyttämien ilmaisujen eroavaisuuden vuoksi. Päädyin lopulta tulkitsemaan kaikkien puhuvan päivärytmistä, kertoessaan esimerkiksi arki-, viikko-, työ- tai päivärytmin löytymisestä, säilymisestä tai edistämisestä. Seuraavaksi esimerkki aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä kuntouttavan työtoiminnan hyödyistä kysyttäessä. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Kuntouttavan työtoiminnan hyötyjä

Alkuperäisilmaukset	pelkistetty ilmaus
<i>“pysyy arkirutiinit kunnossa”</i>	arkirutiinit
<i>“pääsen jonkinlaiseen työrytmiin”</i>	työrytmi
<i>“saan rytmin elämäni, jota tarvitaan työelämässä”</i>	elämänrytmiä työelämään siirtymistä helpottamaan
<i>“Työpiste antaa kokemusta uudesta työtehtävästä”</i>	uuden työtehtävän oppiminen
<i>”en istu koneen edessä koko ajan”</i>	muuta tekemistä
<i>“Stressitön ympäristö tukee mielenterveyttäni ja antaa mahdollisuuden eheytyä. Ehkä.”</i>	mielenterveys paranee rauhallisessa paikassa
<i>“Vapaa-ajalla tuskin näen kauheasti muita ihmisiä, mutta tänne tullessa on lähes “pakko” sosialisoida”</i>	sosiaaliset suhteet tulevat automaattisesti

(Sitaatit kyselylomakkeista.)

Redusoinnin jälkeinen ryhmittely eli klusterointi (Taulukko 2.) selkiytti paitsi aineistoa myös ajatusprosessia ja palasille alkoi löytyä paikkoja. Seurasin ajatusta, jossa asiakkaiden itsensä ilmaisemat hyödyt ovat niitä, jotka heitä toiminnassa

motivoivat ja jotka vaikuttavat sekä heidän tuen ja ohjauksen kokemukseensa kuin niiden tarpeeseensa. Näin muodostuivat seuraavat kahdeksan alaluokkaa: päivärytmi, sosiaaliset suhteet, terveydentila, mielenterveyden tukeminen, oppiminen, tekeminen, työllistyminen ja taloudellinen tilanne

Taulukko 2. Kuntouttavan työtoiminnan hyötyjä

Alkuperäisilmaukset	pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>“pysyy arkirutiinit kunnossa”</i>	arkirutiinit	päivärytmi
<i>“pääsen jonkinlaiseen työrytmiin”</i>	työrytmi	päivärytmi
<i>“saan rytmin elämäni, jota tarvitaan työelämässä”</i>	elämänrytmiä työelämään siirtymistä helpottamaan	päivärytmi
<i>“Työpiste antaa kokemusta uudesta työtehtävästä”</i>	uuden työtehtävän oppiminen	oppiminen
<i>”en istu koneen edessä koko ajan”</i>	muuta tekemistä	tekeminen
<i>“Stressitön ympäristö tukee mielenterveyttäni ja antaa mahdollisuuden eheytyä. Ehkä.”</i>	mielenterveys paranee rauhallisessa paikassa	mielenterveyden tukeminen
<i>“Vapaa-ajalla tuskin näen kauheasti muita ihmisiä, mutta tänne tullessa on lähes “pakko” sosialisoida”</i>	sosiaaliset suhteet tulevat automaattisesti	sosiaaliset suhteet

(Sitaatit kyselylomakkeista)

Seuraavassa vaiheessa luokittelin alaluokat pääluokkiin. Hyvinvointi-pääloukka muodostui mielenterveyden tukemisen, terveydentilan ja sosiaaliset suhteet-loukat

yhdistämällä. Oppiminen ja tekeminen-luokat yhdistin taitojen kehittämisen-pääluokaksi. Päivärytmi, työllistyminen ja taloudellinen tilanne-alaluokat muodostivat itsenäisinä omat pääluokkansa. Pitkän ja hartaan pohdinnan tuloksena päädyin nimeämään yhdistävän luokan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tavoitteluksi (taulukko 3).

Taulukko 3. Kuntouttavan työtoiminnan hyötyjä

Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
mielenterveyden tukeminen	Hyvinvointi	Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tavoittelu
sosiaaliset suhteet	Hyvinvointi	
terveys	Hyvinvointi	
oppiminen	Taitojen kehittyminen	
tekeminen	Taitojen kehittyminen	
päivärytmi	Päivärytmi	
työllistyminen	Työllistyminen	
taloudellinen tilanne	Taloudellinen tilanne	

Asiakkaita pyydettiin omin sanoin kertomaan henkilökohtaisen aktivointisuunnitelmansa mukainen tavoite kuntouttavan työtoiminnan jaksolle. Aktivointisuunnitelman tavoitteet ovat työvoittoisempia. Asiakkaat esittävät tavoitteensa, joskus vähän epäillen, kuten;

”mahdollisesti palata työelämään osa-aikaisesti”

”yrittää eteenpäin työelämässä, ehkä!”

Osa taas ilmaisi työllistymisen tavoitteekseen itsevarmasti todeten:

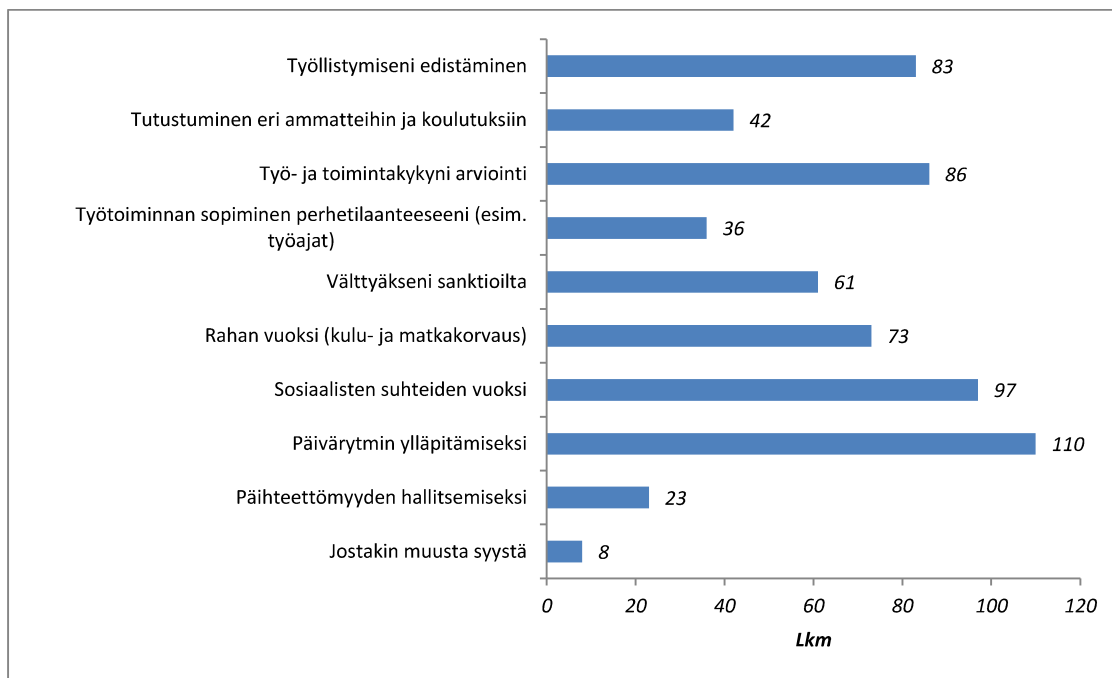
”työllistyminen”

”päästä palkkatyöhön => maksaa omat laskut”.

Muutammat asiakkaat (13 vastausta) totesivat, ettei kuntouttavan työtoiminnan jaksolle ole tavoitetta. Nämä vastaajat kertoivat, etteivät tiedä tai muista tavoitettaan. Pitkään

kuntouttavassa työtoiminnassa olleista muutamat kertoivat tavoitteen määrittelystä olevan niin kauan, ettei sitä mitenkään voi enää muistaa. Tavoite oli jossain tapauksissa muuttunut moneen kertaan, eikä vastaaja ollut siitä enää tietoinen. Lopulta aktivointisuunnitelman tavoite selkiytyi seuraaviin pääluokkiin: työllistymistavoite, kuntoutuminen (sisältää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen), työkyvyn selvittäminen, muu tavoite sekä asiakkaalle epäselvä tavoite. Ohjaava (kirjattu) tavoite kertoo mielestäni selkeimmin aktivointisuunnitelman tavoite - kysymykseen annetuista vastauksista ilmenneet seikat ja toimii tässä yhdistävänä luokkana.

Kysyin vastaajilta seikkoja, joita he itse pitävät tärkeinä osallistumiselleen. Kysely mahdollisti useamman vastausvaihtoehdon valitsemisen ja siksi ilmoitan tulokset lukumääräisinä prosenttien sijaan (kuviot 8). Valmiita vastausvaihtoehtoja oli yhdeksän ja lisäksi "Jostain muusta syystä"-vaihtoehto, johon jätettiin tilaa tarkentaa vastaustaan. Yksi vastaajista oli jättänyt tämän kohdan tyhjäksi. Suurimpina syinä kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselleen vastaajat pitivät päivärytmin ylläpitämistä (110 mainintaa), sosiaalisia suhteita (97 mainintaa) sekä työ- ja toimintakyvyn arviointia (86 mainintaa). Työllistymisen tai sen edistämisen mainitsi 83 vastaajaa. Rahaa, eli kulu- ja matkakorvausta piti yhtenä tärkeänä osallistumissyynä 73 vastaajaa ja sanktioilta (karenssilta) välttymisen mainitsi 61 vastaajaa. Ammatteihin ja koulutuksiin tutustumisen koki yhdeksi osallistumisperusteekseen 42 vastaajaa ja 36 vastaajan kohdalla kuntouttava työtoiminta sopi perhetilanteeseen esimerkiksi työaikojen suhteen. Päihteettömyyden hallinta mainittiin tärkeänä 23 vastauksessa. Jostain muusta syystä vaihtoehdon valinneet yksilöivät osallistumissyitänsä seuraavasti: mielenterveyden tukeminen (2 mainintaa), mielialan piristys, sosiaalisen ahdistuksen kuntouttaminen altistamalla, paniikkihäiriö, VALO-valmennus, ihmiset sekä *"häviävän pieni mahdollisuus saada työsopimus kuty-paikkaan"*. (Sitaatit kyselylomakkeista.)

Kuvio 8. Vastaajien itse tärkeinä pitämiään perusteita kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle (N161)

Lomakkeessa esitettiin avoin kysymys, jossa asiakkaita pyydettiin kertomaan, mitä tuki työtoimintapaikassa on tai on ollut. Alkuperäiset ilmaukset redusoiitiin eli pelkistettiin ja näin saatuja pelkistettyjä ilmauksia klusteroimalla eli ryhmittelemällä muodostuivat alaluokat. Ryhmittelyä jatkamalla löytyivät seuraavat pääluokat: työtehtävissä ohjaus, keskustelu ja kannustus, tuki jatkosuunnitelmiin ja riittämätön tuki. Kolmessa vastauksessa kysymys koettiin epäselvästi muotoilluksi. Työtehtävissä ohjausta kuvattiin alkuperäisilmauksissa esimerkiksi näin:

*“Olen oppinut... korjaamaan pyörää...kutomaan 5:llä puikolla sukkaa...puutöitä” /
/”...on iloiset työkaverit ja kaikessa opastetaan pyytämättäkin, jos itse ei kehtaa
pyytää” / ”Vaikka olen pakosta täällä, niin olen oppinut paljon uusia juttuja.” /
”Ohjaajat todella osaavia ja auttavat niin töissä kuin muissakin asioissa, joten kyllä
täällä silti käy ihan ilokseen.”*

Vastaajat pitivät ohjaajien kanssa käymää keskustelua arvokkaina. Ohjaajien toimintaa kiiteltiin ja kuvailtiin tuen tarjoaminen kuulumisten kyselynä, ilojen ja surujen kuuntelemisena. Keskustelu ja kannustus-pääloukkaan ohjautui seuraavantyyppisiä alkuperäisilmauksia:

”...oltu hyvin ymmärtäviäisiä ja ohjaus on ollut hyvää ja motivoivaa.” / ”Olen saanut kiitosta, mikä motivoi.” / ”Se on ymmärrystä herkkinä hetkinä ja ohjaus oikeaan suuntaan elämässä.” / ”Kykyihini ja haluuni olla osa työporukkaa suhtaudutaan hyväksyvästi ja kannustavasti; niihin uskotaan ja minua pidetään tasa-arvoisena muiden kanssa.” / ”Kysellään, miten jaksan.”

Tuki jatkosuunnitelmiin-pääluokassa redusoitavat eli pelkistettävät ilmaukset olivat alkuperäisinä muun muassa tällaisia:

””Tulevaisuuden näkymien selvittämistä.” / ”Ainoa paikka, jossa puhuttu opiskelusta.” / ”...olen saanut tietoa ja uusia näkökulmia eri kuntoutusvaihtoehtoihin.” / ”Koulutuksen ja oikean työpaikan etsintä.”

Muutammat vastaajista arvostelivat saamansa tuen riittämättömäksi.

”tällä hetkellä ei mitään” / “ei semmosta olekaan, kuntouttavat opastaa toisiaan” / “en koe juuri saaneeni tukea, ennemmin työtoiminta ahdistaa, koska...”

(Sitaatit kyselylomakkeista.)

Olen päättänyt asiakkaiden ilmaisuista saatujen pääluokkien yhteiseksi nimittäjäksi ”Kokonaisvaltaisen tuen ja ohjauksen tarve”. Sain tutkimuskysymyksiin vastaamiseen apua löytämieni yhdistävien luokkien avulla. Tutkimuksen avointen kysymysten vastaukset johtivat kokoavaan luokkaan, jolle annoin nimen: Asiakaslähtöinen tuki ja ohjaus (liite 3).

6.2 Asiakkaiden kokemukset kuntouttavassa työtoiminnassa tällä hetkellä

Kuntouttavan työtoiminnan toteutumisesta kysyin Likert-asteikkokysymyksiä, jossa väittämät luettuaan asiakkaan tuli valita vaihtoehto väliltä 1-täysin eri mieltä – 5-täysin

samaa mieltä. Vaihtoehdon 3 sanamuoto oli ei samaa, eikä eri mieltä. Taulukko 1. osoittaa kuhunkin väittämään vastanneiden asiakkaiden lukumäärän (Lkm) sekä vastausten keskiarvon. Mediaani on tilasto-ohjelman ominaisuus, joka järjestää asiakkaiden vastaukset numerojärjestykseen 1-5 ja valitsee näistä keskimmäisen. Esimerkiksi ensimmäisen väitteen kohdalla (162:2=) 81. vastaaja on valinnut vaihtoehdon viisi. Keskihajonta ilmoittaa havaintojen keskimääräisen etäisyyden keskiarvoon. Suuri keskimääräinen etäisyys (keskihajonta) kertoo vastausten vähäisestä keskittymisestä. (Vilka 2014 ,124.)

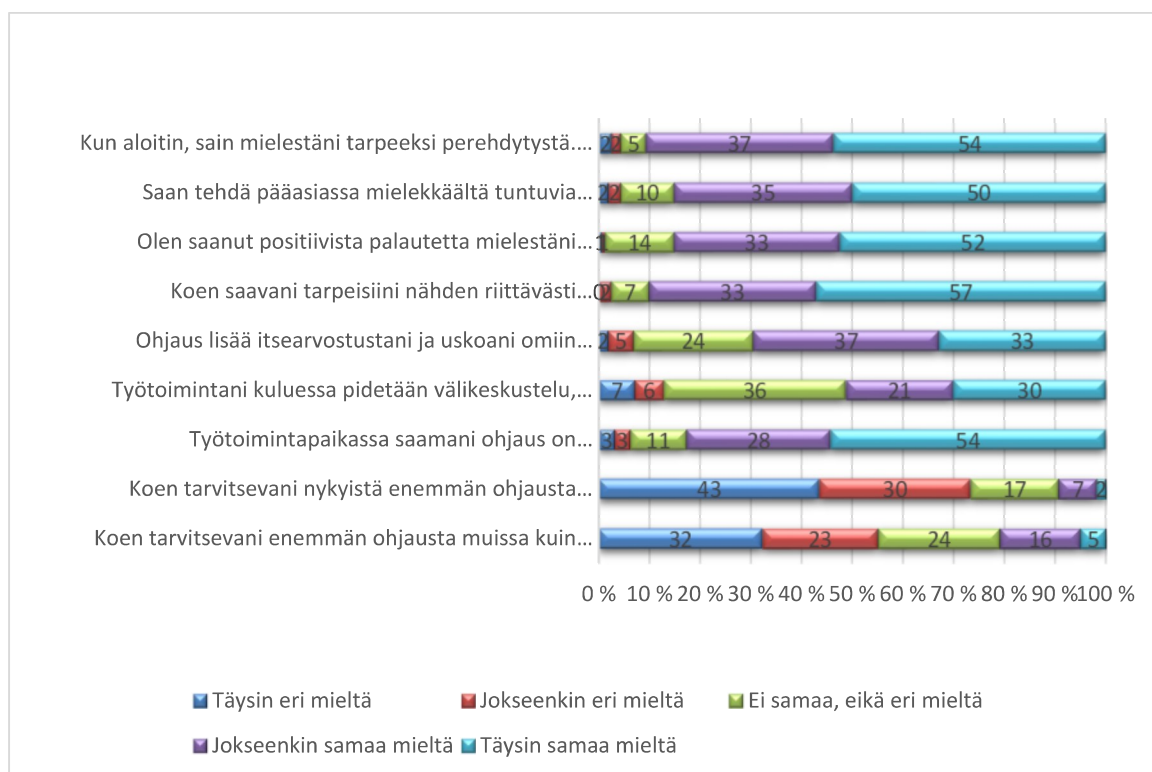
Viisiportaisen Likert-asteikon pohjalta lasketut keskiarvot osoittavat vastaajien olevan jokseenkin tai täysin samaa mieltä perehdytyksen riittävydestä, työtehtävien mielekkyydestä, positiivisen palautteen saannista ja tarpeisiin nähden riittävästä ohjauksesta. Itsearvostuksen ja omiin kykyihin uskomisen lisääminen ohjauksen avulla väittämän kohdalla vastaajat olivat jokseenkin samaa mieltä. Välikeskusteluväitteen jätti tyhjäksi kuusi vastaajaa. Tämän väittämän kohdalla keskihajonta oli myös huomattavaa. Ohjauksen ammattitaitoisuudesta oltiin vastanneiden keskuudessa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Lisäohjauksen tarpeesta kuntouttavan työtoiminnan tehtävissä-väittämästä vastaajat olivat täysin tai jokseenkin eri mieltä. Ohjausta muihin kuin kuntouttavan työtoiminnan tehtäviin-väittämästä samoin, joskin keskihajonta oli tässä väittämässä suurinta. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Vastaajan kokemukset saadusta tuesta ja ohjauksesta kuntouttavan työtoiminnan aikana

<i>Väittäjä</i>	<i>Lkm</i>	<i>Keski- arvo</i>	<i>Medi- aani</i>	<i>Keski- hajonta</i>
Kun aloitin, sain mielestäni tarpeeksi perehdytystä.	162	4,38	5,00	0,86
Saan tehdä pääasiassa mielekkäältä tuntuvia työtehtäviä.	162	4,29	4,50	0,89
Olen saanut positiivista palautetta mielestäni sopivasti.	162	4,36	5,00	0,79
Koen saavani tarpeisiini nähden riittävästi ohjausta.	161	4,45	5,00	0,74
Ohjaus lisää itsearvostustani ja uskoani omiin kykyihini.	162	3,95	4,00	0,98
Työtoimintani kuluessa pidetään välikeskustelu, noin sopimukseni puolivälissä.	156	3,62	4,00	1,18
Työtoimintapaikassa saamani ohjaus on ammattitaitoista.	162	4,28	5,00	0,99

Koen tarvitsevani nykyistä enemmän ohjausta kuntouttavan työtoiminnan tehtävissäni.	161	1,94	2,00	1,04
Koen tarvitsevani enemmän ohjausta muissa kuin kuntouttavaan työtoimintaan liittyvissä asioissa.	159	2,42	2,00	1,30

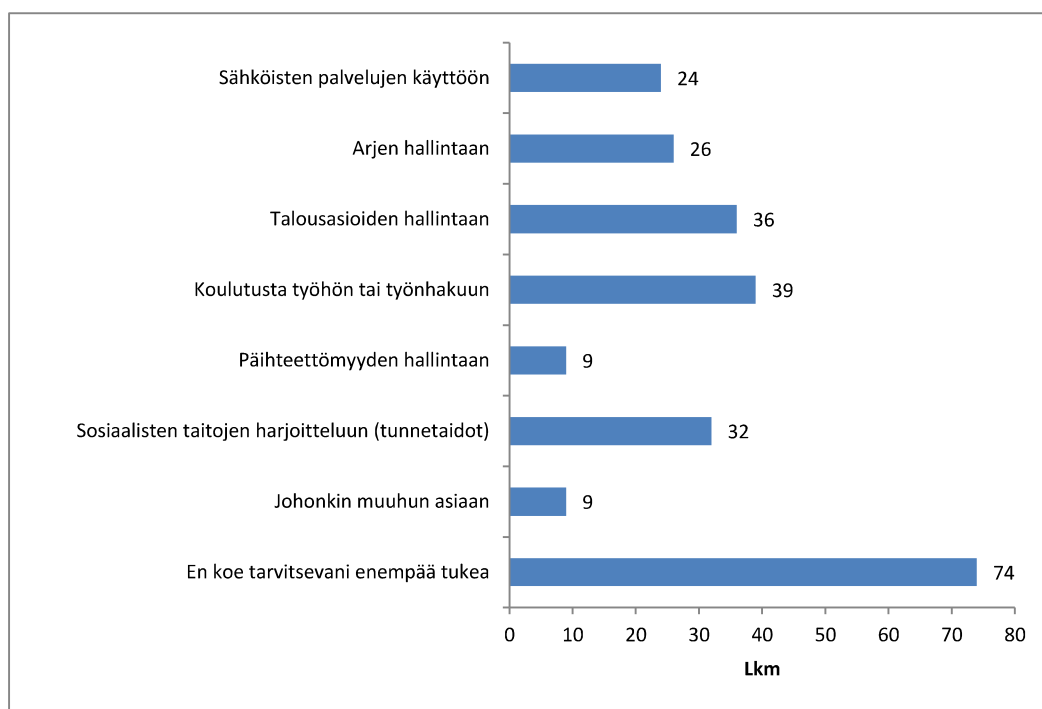
Kuviossa 9. esitän äskeisen taulukon tiedot vastaajien kokemuksista kuntouttavassa työtoiminnassa prosenttiosuuksin. Palkkien turkoosi ja violetti väritys kertovat vastaajien olevan täysin tai jokseenkin samaa mieltä esitetyn väittämän kanssa. Kahden alimman palkin sininen ja punainen väri taas osoittaa vastaajien olevan täysin tai jokseenkin eri mieltä. Samalla näkyy vihertävien palkkien eli ei samaa, eikä eri mieltä olevien osuudet itsearvostuksen ja ohjauksen suhteessa, välikeskusteluväittämässä sekä alimmissä ohjauksen lisätarpeesta esitetyissä väittämässä.

Kuvio 9. Vastaajan kokemukset saadusta tuesta ja ohjauksesta kuntouttavan työtoiminnan aikana (N=156-162)

Lisätuen tarvetta ei vastaajien selvä enemmistö (74 mainintaa) kokenut tarvitsevansa. Useissa lomakkeissa vastaajat olivat tästä huolimatta yksilöineet jonkin lisätuen. Lisätuen tarve koulutuksena työhön tai työnhakuun mainittiin 39 kertaa. Talousasioihin enemmän tukea toivoi 36 vastaajaa. Sosiaalisten taitojen harjoittelu esiintyi vastauksissa 32 kertaa. Arjen hallinnassa lisätukea kaipasi 26 vastaajaa ja

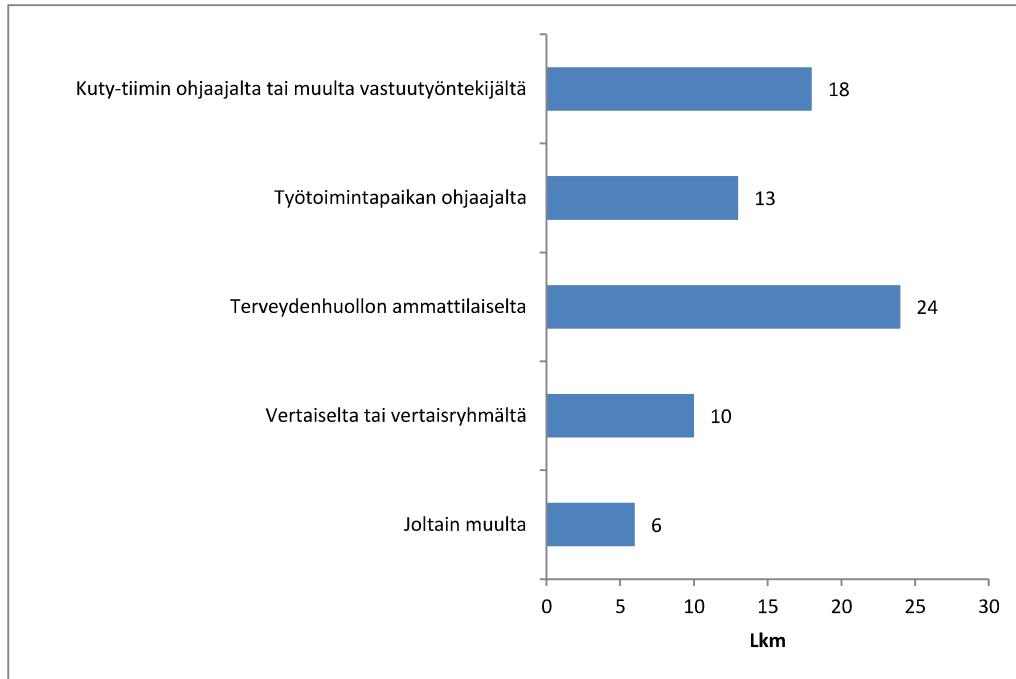
sähköisten palvelujen käyttöön 24. Päähteettömyyden hallinta ja jokin muu asia mainittiin kumpikin 9 eri kertaa. (Kuvio 10.) Muut asiat, joihin vastaajat tukea kokivat tarvitsevansa, olivat elämän suunnan löytäminen, mielenterveyden hoito, itsetunnon koheneminen, terveyden parantaminen sekä terveysasiat yleisesti (mistä saa tietoa / eri tahot). Mainintoja lisätuen tarpeiksi saivat myös syöminen / itseinho / nukkuminen, suomen kielen opetus, Kela-asiointi sekä toive riittävästä rahasta, että se riittäisi laskuihin. Yksi vastaaja kertoi löytävänsä tuen itse ja yksi totesi, ettei saa asiaa kirjoitettua vastauslomakkeelle.

Kuvio 10. Mihin seuraavista koet tarvitsevasi enemmän tukea? (N=161)

Lisäohjausta toivovista 55 vastaajaa kertoi, kuka olisi oikea henkilö ohjausta antamaan (Kuvio 11). Eniten kaivattiin terveydenhuollon ammattilaisten ohjausta (24 mainintaa). Kutu-tiimin ohjaajan tai muun vastuutyöntekijän mainitsi 18 vastaajaa. Työtoimintapaikan ohjaajalta enemmän toivoi 13 kyselyyn vastannutta. Vertaisten tai vertaisryhmän ohjausta tai tukea toivottiin lisää kymmenessä vastauksessa. Kuusi vastaajaa toivoi ohjausta joltain muulta taholta. Näistä viisi oli tarkentanut, keneltä eli vanhemmilta, henkilökohtaiselta sosiaaliohjaajalta tai *“sosiaaliohjaajalta, joka työkkärissä hoitaa asioitani”*. Yhdessä vastauksessa lisäohjausta toivottiin *“mun kissalta”* ja yhdessä mainittiin *“jostain”*. (Sitaatit kyselylomakkeista.)

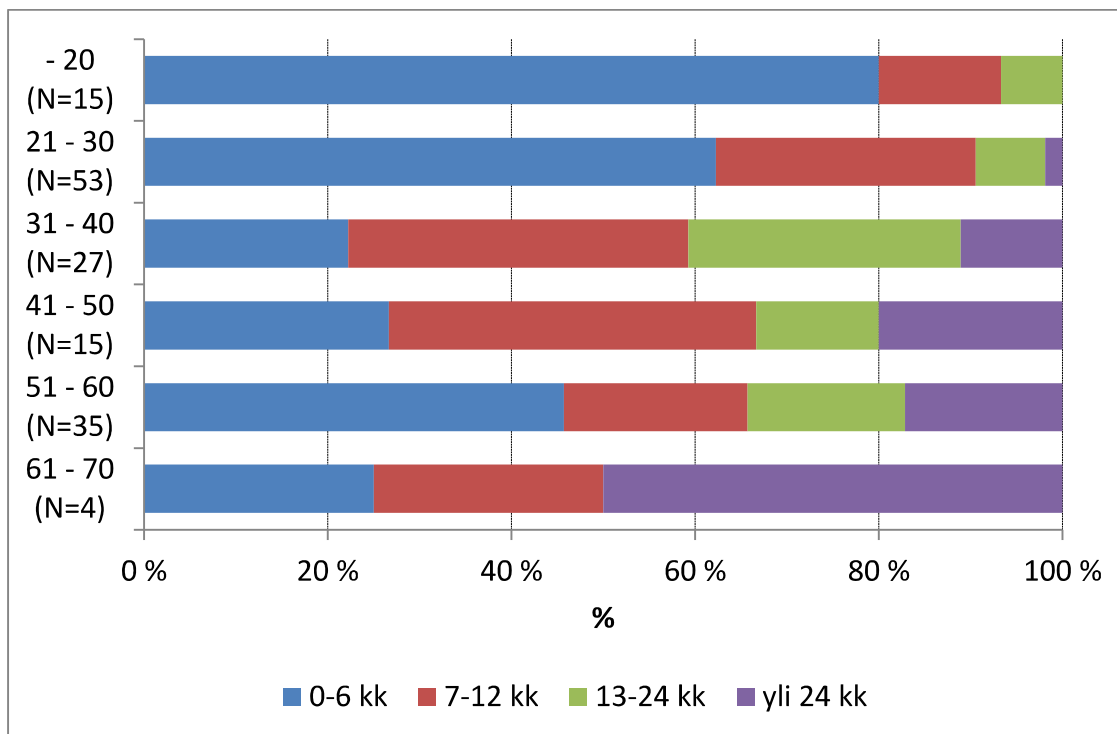

Kuvio 11. Keneltä toivoisit saavasi lisäohjausta? (N=55)

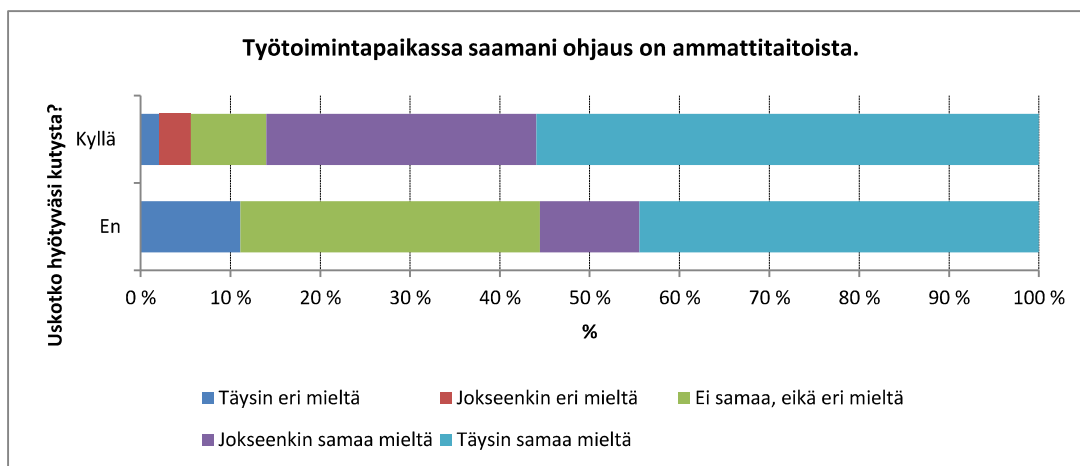
6.3 Ristiintaulukoinnit

Ristiintaulukoinnin avulla etsin aineistosta muuttujien keskinäisiä riippuvuussuhteita. Kuvio 12. osoittaa kuntouttavan työtoiminnan yhtäjaksoisen keston ja vastaajien iän välisen tilastollisesti merkitsevän yhteyden. Alle 20-vuotiaista 80 prosentilla kuntouttavan työtoiminnan jakso on kestänyt alle puoli vuotta. 21-30-vuotiaiden ikäryhmästä 90 % on osallistunut työtoimintaan alle vuoden. Vastaajien keski-ikä on 36,2 vuotta. Ikäryhmään 31-40-vuotta olevista asiakkaista 59 % on osallistunut kuntouttavaan työtoimintaan alle vuoden, 30 % yli vuoden ja 11 % yli kahden vuoden ajan. 41-50-vuotiaiden vastaajien jakauman mukaan 40 % on osallistunut 7-12 kuukautta ja 20 % yli kaksi vuotta. 51-60-vuotiaiden kohdalla 46 % vastasi olleensa kuntouttavassa työtoiminnassa yhtäjaksoisesti alle puoli vuotta ja 20 % alle vuoden.

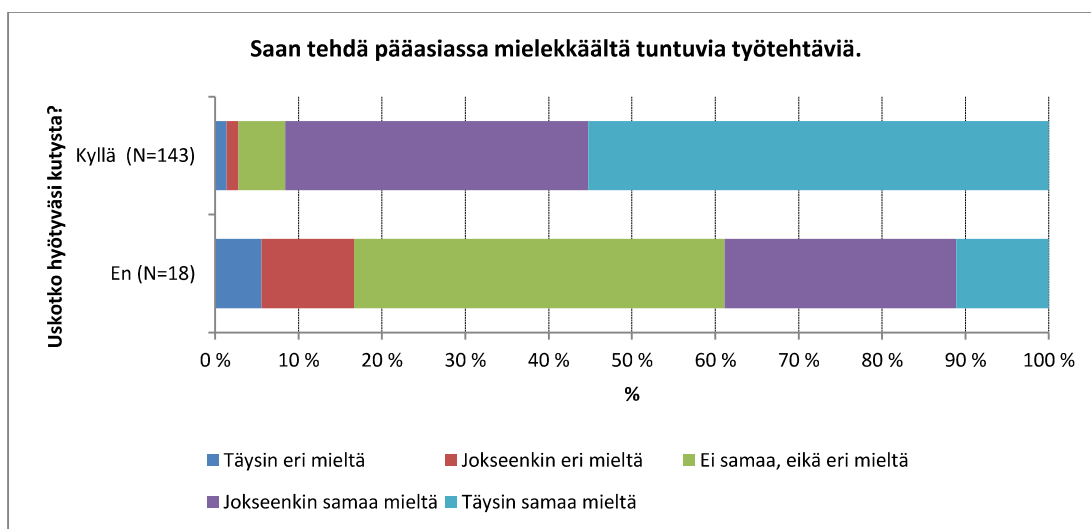
Kuvio 12. Ikä suhteessa kuntouttavan työtoiminnan jakson kestoon tällä hetkellä. (N=149)

Työtoimintapaikassa saadun ohjauksen ammattitaitoisena kokemisen suhde kuntouttavan työtoiminnan hyödyllisenä kokemiseen on tilastollisesti merkitsevä. Ohjauksen ammattitaitoisuuden kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli jaksoaan hyödyllisenä pitävistä 86 %. Asiakkaat, jotka kokivat etteivät hyödy, vastasivat 33 prosenttisesti ei samaa, eikä eri mieltä ja 11 prosentissa vastauksista he olivat täysin eri mieltä ohjauksen ammattitaitoisuudesta. Heistäkin 55 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä ohjauksen ammattitaitoisuuden kanssa. (Kuvio 13).

Kuvio 13. Ohjauksen ammattitaitoisuus suhteessa asiakkaan uskoon kuntouttavan työtoiminnan hyödystä itselleen. (N=161)

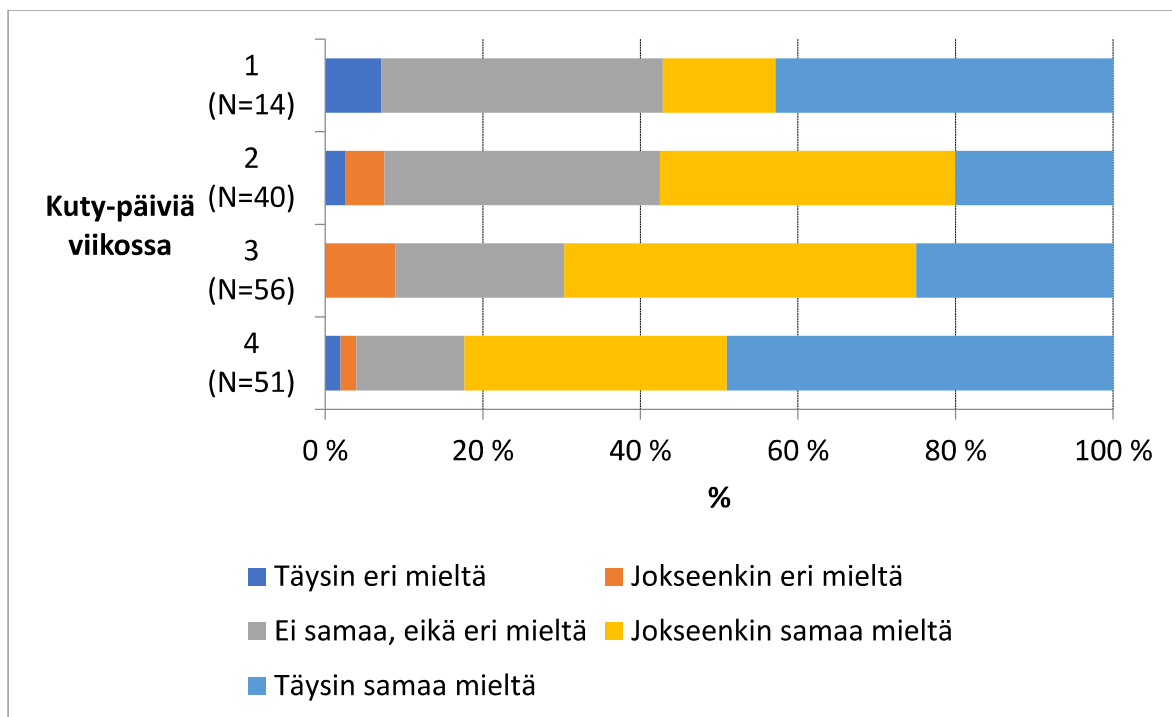
Työtehtävien mielekkäänä kokeminen oli tilastollisesti erittäin merkitsevässä suhteessa vastaajan kokemukseen kuntouttavan työtoiminnan hyödystä itselleen. Kuntouttavaa työtoimintaa hyödyllisenä pitävistä 91 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä työtehtävien mielekkyys-väittämän kanssa. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Tehtävien kokeminen mielekkäinä suhteessa asiakkaan uskoon kuntouttavan työtoiminnan hyödystä itselleen. (N=161)

Kuntouttavan työtoiminnan viikottaisten työpäivien määrällä oli tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys siihen, kokeeko asiakas ohjauksen lisäävän hänen itsearvostustaan ja luottamustaan omiin kykyihinsä. Yhden tai kaksi päivää viikossa osallistuvat olivat

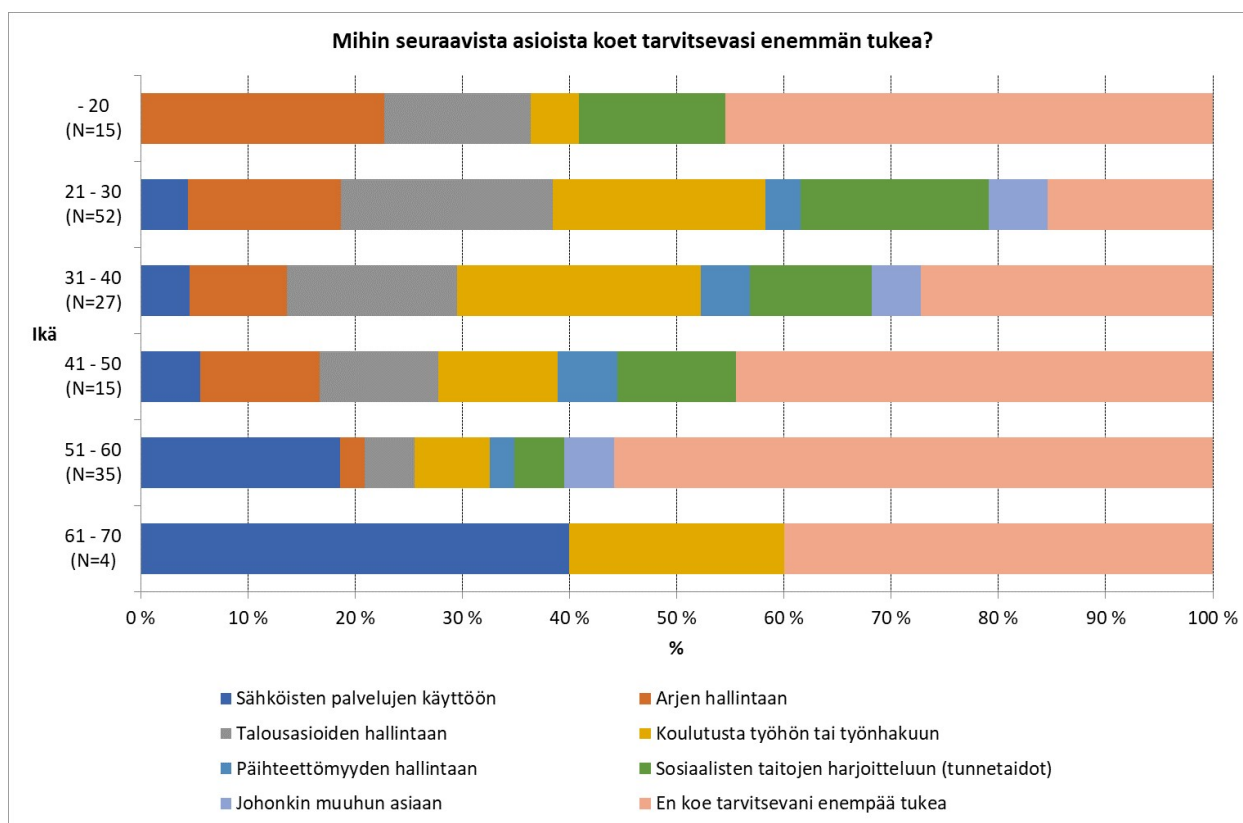
epävarmoja siitä, lisääkö ohjaus heidän itsearvostustaan ja luottamustaan omiin kykyihinsä. Noin 40 % yhtenä tai kahtena päivänä osallistuvista ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa. Kolme päivää viikossa osallistuvista 70 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä ohjauksen lisäävän heidän itsearvostustaan ja luottamusta omiin kykyihin. Neljänä päivänä viikossa osallistuvista asiakkaista 50 % koki ohjauksen lisäävän itsearvostustaan ja luottamustaan omiin kykyihin. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Kuntouttavan työtoiminnan päiviä viikossa suhteessa väittämään Ohjaus lisää itsearvostustani ja luottamustani omiin kykyihini. (N= 161)

Ikä ja lisätuen tarve ovat tilastollisesti melkein merkitsevästi riippuvaisia toisistaan. Eniten vastauksia kertyi Ei lisätuen tarvetta- kohtaan (kuviossa ruskealla). Kysymykseen oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja, joten sama vastaaja on voinut kokea lisätuen tarvetta ja merkitä viimeisenä ei lisätuen tarvetta kohdan. Kuvioista nähdään, miten alle 20-vuotiaiden ryhmän suurin lisätuen tarve kohdistuu arjen hallintaan. Sähköisiin palveluihin tai päihitteettömyyden hallintaan ei nuorin ryhmä kokenut lisätukea tarvitsevansa. 21-30-vuotiaiden ikäryhmässä tuentarve mainittiin jokaisen esitetyn vaihtoehdon kohdalla. Koulutusta työhön tai työnhakuun toivoi 20 % tästä ikäryhmästä, samoin talouden hallintaan. Sosiaalisten taitojen harjoitteluun ja arjen hallintaan lisätukea tarvitsi 10 % kumpaakin. 21-30-vuotiaiden ryhmästä vain 15 % ei kokenut tarvitsevansa lainkaan lisätukea. 31-40-vuotiaiden

suurin lisätuen tarve on koulutuksessa työhön ja työnhakuun. Jokaisessa ikäryhmässä, vanhinta lukuunottamatta, mainitaan lisätuen tarve sosiaalisten taitojen harjoitteluun ja talousasioiden hallintaan. 51-50-vuotiaista 56 % vastasi, ettei tarvitse lisätukea. Yli 51-vuotiaat vastasivat muita ikäryhmiä useammin tarvitsevansa tukea sähköiseen asiointiin. 61-70-vuotiaiden ryhmissä talouden-, arjen- tai päihteettömyyden hallintaan ei koettu tarvittavan lisätukea. (Kuvio 16.)

Kuvio 16. Lisätuentarve suhteessa ikäryhmään (N=148)

7 POHDINTA

7.1 Tulosten merkitys

Kyselylomakkeita palautui 163, joista analysoin 162 hylättyäni yhden lomakkeen. Näin ollen palautusprosentti oli 66,5 ja vastausprosentti 66,1. Vastausprosenttia pidän jopa yllättävän hyvänä. Moni kyselytutkimus kärsii vastausten vähäisyydestä tai niiden viipymisestä ja muistutuskyselyjen lähettämisestä (Arvola 2014, 39; Pihl 2012, 38-39). Vastausprosentin lisäksi kyselyn onnistunutta toteutusta vahvistavat asialliset vastaukset, johdonmukaisuus strukturoitujen vaihtoehtokysymysten ja avointen kysymysten välillä sekä se, että vain yksi vastauslomake oli epäselvästi täytetty.

Vastaajista 13 ei kertonut ikäänsä. Arvelen syyksi henkilöllisyyden paljastumisen pelkoa, koska kysyin ikää numeerisena, enkä ikäryhmittäin. Nuorimmat ikäryhmät ovat vastanneet ahkerimmin. Lisäksi korostuu 41-50-vuotiaiden vastaajien vähäinen määrä. Sitä vastoin Karjalainen & Karjalaisen (2010, 30) tutkimuksessa 45-54-vuotiaiden määrä oli pääkaupunkiseudulla tuolloin suurin ikäryhmä kuntouttavassa työtoiminnassa. Pidän todennäköisenä, etteivät tähän tutkimukseen vastanneiden ikäryhmien koot vastaa täysin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien ikäjakaumaa. Tämän tutkimuksen tulosta saattaa selittää yleinen asennoituminen kuntouttavaan työtoimintaan, jolloin keski-ikäisten ryhmän pienuus perustuisi turhautumiseen ja vastaamatta jättämiseen. En pidä todennäköisenä, että juuri tästä ikäryhmästä olisi Porin alueella poikkeuksellisen runsaasti työllistetty. Nuorimpien ikäryhmien positiivinen suhtautuminen kuntouttavaan työtoimintaan ilmeni avointen kysymysten vastauksista ja ikäryhmän suurta osuutta aineistossa voi selittää halu jakaa hyviä kokemuksia.

Koulutustaustassa painottuivat peruskoulu (41 %) ja toisen asteen koulutus (51 %). Hyvin samansuuntainen tulos saatiin pääkaupunkiseudulla tutkittaessa kuntouttavan työtoiminnan toteutusta ja tilaa vuonna 2010. Peruskoulutaustaisia oli 47 % ja toisen asteen koulutuksen suorittaneita 36 % Helsingin, Espoon ja Vantaan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 33.)

Kuntouttava työtoiminta oli tällä hetkellä 74 prosentilla vastaajista kestänyt alle vuoden. Yli kaksi vuotta kuntouttavassa työtoiminnassa olleita oli 10 %. Vastaajan iän ja kuntouttavan työtoiminnan keston väliltä löytyi tilastollisesti merkitsevä yhteys. Nuoremmilla kuntouttavan työtoiminnan kesto oli selvemmin alle puolen vuoden, kun taas vanhemmissa ryhmissä painotus oli yli vuoden kestäneissä jaksoissa. Koulutuksiin hakeudutaan nuorissa ikäluokissa vanhempia enemmän, mikä saattaa osaltaan selittää tulosta (Suomen virallinen tilasto SVT 2012).

Vastaajista 11% uskoi, ettei tule hyötymään kuntouttavasta työtoiminnasta. Perusteina he kertoivat iän, terveydentilan sekä kielteisen näkemyksen kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksesta työllistymiseensä. Pessimistiset painotukset työllistymiseen uskomisessa ilmenivät myös Arvolan (2014, 71) tutkimuksessa. Elonen, Niemelä & Saloniemi (2017, 293) pohtivat artikkelissaan tilannetta, jossa työtön orientoituu tyystiin työmarkkinoilta pois päin, jolloin välinpitämättömyys tarjottua palvelua kohtaan on melko loogista. Mielikuvaa on vaikea muuttaa, ellei ryhdytä korostamaan hyvinvointi- ja sosiaalipoliittisten tavoitteiden tärkeyttä.

Selkeä enemmistö eli 89 % vastanneista sitävastoin koki hyötывänsä jaksostaan. Perusteita olivat päivärytmi, sosiaaliset suhteet, tekeminen, oppiminen, terveys sekä mielenterveyden tukeminen, työllistyminen ja taloudellinen tilanne. Tutkimuksin todistetaan samoin elämänrytmin ja itsetunnon paranemista, mielekkään tekemisen saamista ja työllistymisen epätodennäköisyyttä. (Elonen, Niemelä & Saloniemi 2017, 284; Karjalainen & Karjalainen 2010, 68; Karjalainen & Karjalainen 2011, 8).

Aiempien tutkimusten mukaan useat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat pitävät avoimille työmarkkinoille työllistymistään epätodennäköisenä (Arvola 2014, 71). Karjalainen & Karjalainen (2010) totesivat tutkimuksessaan samaa. Työllistymiseen ei juurikaan uskottu. Myös Kuntouttava työtoiminta kunnissa - raportti antaa saman tuloksen. Selvä enemmistö kuntien kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista siirtyy uudelle kuntouttavan jaksolle tai työttömäksi työnhakijaksi. Vaikeasti työllistyivistä vain 10,5 % työllistyy pysyvästi kuntouttavan työtoiminnan jatkona. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 8, 29, 49-50.)

Päädyin tutkimuksessani edellä mainitsemiäni tutkimusten mukaisiin johtopäätöksiin. Vaikka työllistymisen edistäminen mainittiin 83:ssa lomakkeessa kuntouttavan työtoiminnan hyödyksi monivalintavaihtoehdon kohdalla, vain kuusi vastasi avoimeen kysymykseen samoin. Ehkä työllistymisvaihtoehto on rästetty automaattisesti ja on vastattu ”niin kuin kuuluu”.

Sosiaalisen viitekehyksen ohjattaessa tulkintaa avointen vastausten yhdistävät luokat – Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tavoittelu, Ohjaava kirjattu tavoite, Kokonaisvaltaisen tuen ja ohjauksen tarve sekä nämä yhdistävät luokat kokoava Asiakaslähtöinen tuki ja ohjaus – puolestaan auttavat tuen ja ohjauksen tarpeen määrittelyä sekä toimenpiteiden suuntaamista (Salminen, Järvikoski & Härkäpää 2016, 24-25). Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajilla onkin painava vastuu tukea ja ohjata asiakkaan itse määrittelemän tavoitteen saavuttamisessa, vaikka paine työllisyystavoitteen korostamiseen saattaa olla kova. Kenties Suortin (2012, 74) mainitsema sydämen asenne ja Turtiaisen (2019) muistutus, etteivät elämäntilanteen ongelmat ole tahallisia, olisivat sopivia ohjenuoria.

Tilastollisesti merkitsevää riippuvuutta ei löydetty sukupuolen, iän tai koulutuksen perusteella ohjauksen kokemusta selittävänä tekijänä, joita pidin ennakkoon vaikuttavina seikkoina. Tilastollisesti merkitseväksi havaittiin ohjauksen ammattitaitoisena pitäminen suhteessa siihen, uskoiko asiakas hyötyvänsä kuntouttavasta työtoiminnasta. Ohjaus koettiin vähemmän ammattitaitoisena, mikäli asiakas itse koki, ettei hyödy työtoimintajaksostaan. Tulos on looginen ja osoittaa hyvin ennakoajatusten vaikutusta asioiden kokemiseen.

Työtehtävien mielekkyys korreloi tilastollisesti erittäin merkitsevästi sen kanssa, onko kuntouttavasta työtoiminnasta asiakkaan itsensä mielestä hyötyä vai ei. Tämän perusteella herää ajatuksia osattomuuden kokemisesta, minkä Luhtasela (2019, 34) havaitsi liittyvän puuttuvaan ohjaukseen. Asiakkaiden kokemus on heille todellinen ja se vain korostaa ohjaustyötä tekevien eettistä vastuuta lisätuen tarpeiden havaitsemisesta, kun muistetaan asiakkaiden mahdolliset vaikeudet itse tunnistaa ja hakea tarvitsemiaan palveluja (Topo & Autti-Rämö 2016, 87). Pitäessään kuntouttavaa työtoimintaa hyödyllisenä vastaajista vain 5 % ei määrittele kantaansa ja 82 % pitää tehtäviä pääosin mielekkäinä. Toisaalta on myös mahdollista, että tehtävät ovat

epämielekkäitä jossain toimintapaikassa ja jollekin asiakkaalle. Tammelin (2010, 56-58) havaitsi toimintapaikkojen välillä merkittäviä eroja itse toiminnan sisällöissä sekä palautekäytännöissä. Ilmonen, Kerminen & Lindberg (2011, 33) puolestaan löysivät samoja eroja kuntien väliltä, todeten vielä erikseen toiminnan laadun ja arviointien teon hajanaiseksi. Myös Arvola (2014, 80) hämmästeli asiakkaiden osallisuuden kokemusten suuria eroja yhden kaupungin sisällä ja esitti asian selvittämistä jatkotutkimuksin.

Tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys löytyi kuntouttavan työtoiminnan osallistumispäivien ja väittämän, ohjaus lisää itsearvostustani ja uskoa omaan kykyihini, välillä. Neljän ja kolmen viikottaisen osallistumispäivän vastaajat kokivat ohjauksen lisäävän itsearvostustaan ja uskoa omaan kykyihin enemmän kuin kahtena tai yhtenä päivänä työtoimintaan osallistuneet vastaajat. Useampi osallistumispäivä luonnollisesti tarjoaa useita palautteensaamiskokemuksia. Tutkimukset ja alan kirjallisuus vakuuttavat palautteen antamisen paitsi kertovan asiakkaalle tämän toimineen oikein myös tarjoavan polttoainetta ihmisen kehittymiselle. (Berlin 2010, 77-78; Kupias & Koski 2012, 164.)

Ikäryhmien ja lisätuentarpeen välillä ilmeni niin ikään tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys. Myös Arvolan (2014, 63) tutkimuksessa nuoremmat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokivat aloittaneensa toiminnan vapaaehtoisemmin ja saaneensa vaikuttaa toiminnan sisältöön enemmän kuin yli 45-vuotiaat. Mietin, onko ohjaajien kohtelu erilaista nuoria kuin keski-ikäisiä kohtaan. Toisaalta nuorilla saattaa olla vahvempi ajatus eteenpäin pääsystä. Ikääntyneemmällä asiakkailla tulevaisuuden uskoa on koeteltu ja sillä saattaa olla vaikutusta myös tuen ja ohjauksen kokemukseen. Tätä en aukottomasti pystynyt todistamaan, mutta viitteitä siitä havaitsin selityksinä ”tämän ikäisistä”, jotka eivät enää työllisty, vaikka tehtäisiin mitä. Lisäksi tutkimukset osoittavat kuntouttavan työtoiminnan jatkopolun usein katkeavan palkkatukijakson jälkeen (Karjalainen & Karjalainen 2011, 37), minkä moni iäkkäämpi kuntoutuja on saattanut jo todeta. Tämän tutkimuksen perusteella ohjauksen kokemusta parantaa asiakkaan tilanteen ja asenteen ymmärtäminen. Suuntamalla toivonsa menettäneen ihmisen tukitoimet ymmärrys edellä dialogisuus toteutuu varmemmin.

Hyvin moni vastaaja oli jättänyt aktivointisuunnitelman tavoite-kohdan tyhjäksi, mikä saattaa viitata tavoitteenmäärittelyssä oleviin epäselvyyksiin. Tästä huolimatta Luhtasela (2009, 107) muistuttaa, että asiakkaan tulee olla tietoinen tavoitteestaan ja työntekijän tulee varmistaa asian ymmärtäminen. Tavoitteen hämäräksi jäämisessä voi olla kyse asiakkaan jännittämisestä virallisessa tilanteessa, kognitiivisten kykyjen heikkoudesta tai päihteiden vaikutuksesta yhdistettynä siihen, ettei ammattilainen ole havainnut ymmärtämättömyyttä. Yksi ohjaustyön haasteista onkin epäsymmetria ohjaajan ja kuntoutujan välillä, jolloin onnistuneen kuntoutumisen edellytyksenä voidaan pitää pedagogisen suhteen luomista sekä dialogisen vuorovaikutuksen toteutumista (Tynjälä, Piirainen, Kurunsaari & Merikoski 2016, 269). AKKU-tutkimuksen tuloksissa todettiin, miten aktivointisuunnitelman tekoon osallistuminen yhdessä työllisyysperusteisen toiminnan kanssa paransi ihmisten elämänlaatua ja tulevaisuuden uskoa. Lisäksi em. yhdistelmä vähensi toimintakyvyn laskua ja lisäsi ihmisten aktiivisuutta ylipäätään, esimerkiksi yhteisöllisiin toimintoihin osallistumisena. (Kotiranta 2008, 202.) Suunnittelua ja tavoitteen asettelua tarkentamalla ohjaustakin päästään tarkentamaan.

Tämä tutkimus vahvistaa myös aiempien tutkimusten tuloksia, joissa kuntouttava työtoiminta lisää asiakkaiden hyvinvointia arjen hallinnan ja sosiaalisten suhteiden kautta (mm. Luhtasela 2009, 52, Tammelin 2010, 61-62). Tässä yhteydessä korostetaan arjen mielekkyyttä, jota aktiivisuuden itsessään katsotaan lisäävän (Pihl 2012, 61). Kuntouttavalla työtoiminnalla näyttäisi olevan vaikutusta myös tunne-elämän ja mielialan, jopa mielenterveyden, kohentumiseen. Asiakkaiden hyvinvoinnin paraneminen on yhteydessä itsestä huolehtimiseen ja sitä kautta kokonaisterveydentilaan. (Pihl 2012, 63-64.) Kaikki edellä mainitut kuntouttavan työtoiminnan laajat hyvinvointia parantavat vaikutukset tulivat selkeästi esille myös tämän tutkimuksen aineistosta. Kuntouttavan työtoiminnan sosiaali- ja hyvinvointipoliittiset tavoitteet korostuivat myös pääkaupunkiseudun tutkimuksessa (Karjalainen & Karjalainen 2010, 70). Opinnäytetyössäni asiakkaiden selvä enemmistö mainitsee avointen kysymysten kohdalla yleisen aktiivisuuden lisääntyneen, arkirytmien avulla saavutetun elämänhallinnan tunteen kasvaneen ja mielialan parantuneen.

Tammelin (2010, 70-71) nostaa asiakaskokemuksista kumpuavana kehittämistehtävänä palveluohjauksen lisäämistä kuntouttavaan työtoimintaan. Tämä opinnäytetyö antaa mahdollisuuden samaan tulkintaan. Tutkimusten mukaan pitkäaikaistyöttömien terveys- ja kuntoutuspalvelujen käyttö on vähäistä suhteessa tarpeeseen (Karjalainen & Karjalainen 2011, 30-31; Kerätär 2006, 93). Asiakkaiden ohjaaminen tarvittavien terveyspalvelujen piiriin voitaisiin sekin liittää kuntouttavan työtoiminnan jakson tavoitteisiin. Tällöin kuntouttavan työtoiminnan jälkeen asiakkaan työ- ja toimintakyvystä olisi myös terveydenhuollon ammattilaisen näkemys. Asiakastyöntekijöiden mukaan kuntouttavassa työtoiminnassa oleville paras ratkaisu pidemmällä tähtäimellä olisi useimmiten kuntoutus- tai hoitajakso, jokin koulutus, tuettu työ tai toimintakykyä ylläpitävään toimintaan osallistuminen. Työllistymisen avoimille markkinoille näki asiakkaan parhaaksi vain 8 % ammattilaisista. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 57.) Opinnäytetyön vastauksissa lisätukea toivottiin nimenomaan terveydenhuollon ammattilaiselta ja oman työllistymisen esteeksi nähtiin terveydentilan heikkous.

Koska kuntouttavan työtoiminnan tutkimukset osoittavat, ettei työllistyminen ole ensisijainen jatkopolku kovinkaan monelle, tulisi kiinnittää enemmän huomiota asiakkaan yleisen hyvinvoinnin ja arjenhallinnan teemoihin toteaa Suortti (2012, 72) ja jatkaa, miten vaikuttavuuden mittaamiseksi pitäisi silloin löytää mittareita rahayksiköiden ulkopuolelta. Tämänkin tutkimuksen tuloksissa korostuivat muut kuin työllistymisnäkökohdat niin vastaajien omina osallistumisperusteina kuin kuntouttavasta työtoiminnasta saatavana hyötynä. Indikaattoreiden muutosta sosiaali- ja hyvinvointipoliittiseen suuntaan pohtivat myös Karjalainen & Karjalainen (2011, 8). Pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamia kustannuksia vertailleen tutkimuksen kirjoittajat muistuttavat hekin, miten osa hyötynäkökohdista on vaikeasti mitattavia, kuten osaaminen, terveys, osallisuus, sosiaalinen elämä ja muuhun hyvinvointiin liittyvät hyödyt (Alasalmi ym. 2019, 51-53).

Tutkimuksen arviointia

7.1.1 Validius, reliaabilius ja kokonaisluotettavuus

Validi tutkimus mittaa sitä, mitä oli tarkoitus, eikä sisällä systemaattisia virheitä vaan antaa keskimäärin oikeita tuloksia. Validiuden eli pätevyyden varmistaminen alkaa huolellisesta suunnittelusta. Tiedonkeruussa käytettävien kysymysten on tuotettava tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Perusjoukon selkeä määrittely ja otannan edustavuus sekä korkea vastausprosentti korreloivat suoraan tutkimuksen validiuden kanssa. Vastaajien on lisäksi ymmärrettävä kysymykset siten, kuin tutkija on tarkoittanut. (Hirsjärvi, ym. 1997, 226-227, Heikkilä 2014, Vilka 2007, 150.) Tätä varmentamaan kyselylomake laadittiin yhteistyössä kuntouttavan työtoiminnan tiimin kanssa ja lomake testattiin etukäteen koevastaajilla. Saatujen tulosten perusteella kykenin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. 1. Miten asiakkaat kokevat saamansa tuen ja ohjauksen Porin kymmenessä suurimmassa kuntouttavan työtoiminnan toimipaikassa? 2. Millaisia kehittämistarpeita kuntouttavan työtoiminnan tuessa ja ohjauksessa on Porin kymmenessä suurimmassa toimintapaikassa asiakaskokemusten perusteella? 3. Mitkä taustamuuttajat ovat yhteydessä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden tuen ja ohjauksen kokemuksiin ja miten ne näkyvät kokemuksissa?

Perusjoukon muodostivat Porin kymmenen suurimman toimintapaikan kuntouttavassa työtoiminnassa tammikuussa 2020 olleet asiakkaat. Vastausprosentti oli 66,1 ja se on riittävä luotettavan tutkimuksen tekemiseksi. Kysymykset laadittiin pitkään prosessoiden. Siitä huolimatta kysymyksen numero 10 kohdalla ilmeni epäselvyyttä. Tulkitsen epäselvyydestä maininneiden tarkoittaneen siten, etteivät he kokeneet muita kysymyksiä tai kyselyä kokonaisuudessaan epämääräiseksi. Kyseinen kysymys ei ole kovin onnistunut, vaikka sain siihenkin myös erinomaisia, perusteltuja vastauksia. Tutkimuksen tekijänä arvioin koko tutkimusaineiston perusteella, että kysymykset on ymmärretty niin, kuin olen tarkoittanut.

Hirsjärvi, ym. (2017, 292-293) muistuttavat objektiivisuudesta, jonka tulee ohjata tutkimusta. Tutkimusongelman sekä tutkimusmenetelmien valinnassa on astuttava

objektiiviseen rooliin suhteessa aiheeseen. Kirjoittajat korostavat rehellisyyden vaatimusta tutkijan omaa ennakkokäsitystä kumoavien lähteiden tai tutkimusaineiston analysoinnissa. Tutkimustekstin kirjoittamisen ydinohjeena alleviivataan kielenkäyttöä, toteaa Vilkka (2014, 159) antaen kuitenkin luvan tutkijan persoonallisen kirjoitustavan näkymiseen, kuten tässä tutkimuksessani.

Yhtenä tutkimusten validiutta parantavana seikkana Hirsjärvi ym. (1997, 228) mainitsevat triangulaation. Tällä he viittaavat useiden menetelmien käyttämiseen saman tutkimuksen sisällä. Triangulaation hyödyntämisen puolesta puhuvat myös Tuomi & Sarajärvi (2009, 142), jotka näkevät triangulaation mahdollisuutena tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseen. Sisällytin pääasiassa määrällisenä toteutettuun opinnäytetyöhöni myös laadullisena menetelmänä sisällönanalyysiä. Tarkentavien avoimien kysymysten avulla loin perusteellisempaa käsitystä asiakkaiden ajatuksista. Laadullista tutkimusta arvioivaan ulkoiseen validiteettiin kuuluva tulosten yleistettävyyden eli yleistävä validiteetti, on tulosten sovellettavuuden arviointia. Tässä tulee tarkastella esimerkiksi tutkijavaikutusta, tutkimuksen kohderyhmän riittävän tarkkaa kuvaamista sekä tutkimus- ja analysointimenetelmien perustelua. (Sampola 2008, 131-132.) Yleistettävyyden tämän tutkimuksen kohdalla koskee kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia ja saadut tulokset ovat aiempien suomalaisten tutkimusten kanssa samansuuntaisia.

Vastaajien ohjaamiseksi jokaiseen vastauslaatikkoon liitettiin teksti “Kuntouttava työtoiminta / tutkimus”. Mikäli jollain muulla sopimuksella oleva asiakas erehdyksessä olisi vastannut, hän todennäköisesti huomaisi virheensä lomaketta palauttaessaan. En pysty aukottomasti varmistumaan kaikkien vastanneiden olleen kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita. Näkemykseni on, ettei olennaista virhettä ole tätä kautta syntynyt, koska työkokeilu tai palkkatukityö seuraavat usein kuntouttavaa työtoimintaa ja lisäksi tutkimusaineiston laajuus, vastausprosentti ja vastausten laatu kertovat vastaajien tunteneen asiaa henkilökohtaisesti.

Tutkimusaineiston keräsin strukturoidulla kyselylomakkeella. Aineistoanalyysin aloitin vasta helmikuussa 2020 kaikkien lomakkeiden palaututtua, eikä yksittäisten toimipaikkojen vastauksia missään vaiheessa eroteltu aineistosta.

Tässä tutkimuksessa käytetyn kyselyn avulla kerättyä yhden mittauksen ja useiden havaintoyksikköjen muodostamaa aineistoa kutsutaan poikkileikkausaineistoksi. Poikkileikkausaineiston luotettavuutta mitataan regressioanalyysin tai ristiintaulukoinnin avulla (KvantiMOTV 2020). Olen käyttänyt yksinkertaisia tilastollisia menetelmiä, kuten yksiulotteisia jakaumia ja ristiintaulukointia, joiden osaaminen kuuluu AMK-tason opintoihin. Katson kuitenkin löytäneeni tämän tutkimuksen kannalta riittävästi selittäviä tekijöitä ja pystyneeni osoittamaan niiden vaikutuksen tilastollisesti merkitseviltä osin.

Toistettavuus on yksi kvantitatiivisen tutkimuksen reliabiliteetin mittareista (Hirsjärvi, ym. 1997, Heikkilä 2014, 226, Metsämuuronen 2006, 56). Olen raportoinut tutkimusprosessin sellaisella tarkkuudella, että toisen tutkijan on mahdollista suorittaa vastaava tutkimus.

Tutkimuksen kokonaisluotettavuuden muodostavat validius ja reliaabelius yhdessä. Kuten kaikkeen tutkimuksen onnistumiseen, myös kokonaisluotettavuuteen vaikuttavat prosessin kuluessa tehdyt valinnat, kuten tutkimuskysymyksen määrittely riittävän tarkasti sekä perusteltu kohderyhmän valinta ja sopiva aineiston keruutapa sekä merkityksellistä tietoa tuottavien analyysimenetelmien valinta. (Vilkkä 2007, 152.)

7.1.2 Tutkimuksen eettinen tarkastelu

Tutkijan on noudatettava hyvää tutkimustapaa ja altistettava tutkimuksensa tiedeyhteisön arvostelulle. Hyvän tieteellisen käytännön määritteet koskevat niin opinnäytetyön- kuin väitöskirjantekijää tai ammattitutkijaa. (Helsingin yliopiston www-sivut 2020.)

Hirsjärvi, ym. (1997, 25) esittävät hyvää tieteellistä käytäntöä toteuttavan tutkimuksen lähtökohdaksi tutkittavien ihmisarvon kunnioittamista. Tähän kuuluvat tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja tutkittavien suostumuksen saaminen. Tutkimukseen osallistuvien on tiedettävä, mihin heidän antamiaan tietoja tullaan käyttämään ja mitä

aineistolle tapahtuu tutkimuksen valmistuttua. Tässä tutkimuksessa osallistujilta ei pyydetty erillistä kirjallista suostumusta. Saatekirjeeseen on kuitenkin liitettävä maininta vapaaehtoisuudesta ja mahdollisuudesta kieltäytyä vastaamisesta ilman seurauksia. Aineiston hävittäminen tutkimuksen valmistuttua tulee sekin ilmoittaa saatekirjeessä. (Vilka 2007, 91.) Vahvistin saatekirjeeseen vastaamisen vapaaehtoisuudesta kertovan tekstin. Kyselyyn vastaamisesta ei aiheudu vastaajan henkilöllisyyden paljastumista. Saatekirjeen suostumuslausekkeessa todetaan lomakkeen palauttavan vastaajan antavan minulle luvan vastausten käyttöön opinnäytetyön aineistona. Myös tämä lause tummennettiin. Lisäksi kerroin samat tiedot suullisesti toimintapaikoilla lomakkeita ja vastauslaatikoita viedessäni.

Muiden tutkijoiden tietojen käyttäminen on sallittua, mutta lähdemerkinnöistä on käytävä yksiselitteisesti ilmi, keneltä alkuperäinen tieto on saatu (Vilka 2007, 91, Hirsjärvi, ym. 1997, 24). Tämän tutkimuksen lähdeviittaukset olen tehnyt SAMK:in Oiva-intrassa olevien ohjeiden mukaan.

Tutkimus on tehty anonyymisti, eikä yksittäistä vastaajaa tai toimintapaikkaa voida havaita aineistosta. Olen käsitellyt aineistoa alusta lähtien yhtenäisenä. Saatuaani kaikki palautukset itselleni sekoitin lomakkeita useita kertoja lukiessani niitä läpi. Näin varmistuin vastaajien anonymiteetin säilymisestä sekä eri toimintapaikkojen vastausten sulautumisesta yhtenäiseksi tutkimusaineistoksi. Vasta tämän jälkeen syötin vastaukset Tixel-10-ohjelmaan.

Ennakkokäsitysten vaikutusten vähentämiseen olen käyttänyt itsereflektiota tutkimuksen kuluessa ja erityisesti ennakkokäsityksiäni vastaan todistavien tulosten kohdalla. Hyvään tutkimustapaan kuuluva avoimuus aineistolle edellyttää tutkijalta oman ennakkokäsityksen selkiyttämistä paitsi itselleen myös raportin lukijalle. Vasta tiedostaessaan oman käsityksensä, mahdollistuu sen pitäminen poissa aineistoanalyysin tieltä. (Metsämuuronen 2006, 198-199.) Olen kriittisesti reflektoiden kirjannut ennakkokäsitykseni ja taustaolettamukseni tutkimusraporttini toiseen lukuun ja palannut pohtimaan käsityksiäni työn edetessä.

7.2 Jatkotutkimustarpeet

Jos pitäydytään tuen ja ohjauksen piirissä, olisi mielenkiintoista selvittää kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien kokemuksia työstään Porissa. Mitkä seikat työssä tuottavat onnistumisen tunteita ja millaisiin asioihin ohjaajat toivoisivat muutosta joko tehtävissään tai koko järjestelmässä.

Jatko- tai syventäväksi tutkimusaiheeksi kohtaamani työtoiminnan ohjaajat toivoivat yksittäisten työtoimintapaikkojen asiakaskyselyjä. Toiveen esittäneet ammattilaiset perustelivat asiaa muun muassa oman ohjaajuutensa kehittämisen, hyvien käytäntöjen jakamisella sekä asiakkaiden kokemusten julkittuomisen tärkeydellä.

Porin kaupungin työllisyyskokeilun aikana eri tavoin tarjotun tuen ja ohjauksen vaikuttavuuden tutkiminen tarjoaa sekin mielenkiintoisia tutkimusaiheita eri tavoin tarjotun tuen vaikuttavuudesta.

7.3 Oman oppimisen arviointia

Opinnäytetyö on eräänlainen opintojen aikana kertyneen tiedon kokoelma. Osa tiedoista näkyy työstä suoraan erilaisten tutkimusmenetelmien osaamisena tai raportoinnin tieteellisyytenä, osa opitusta on visusti piilossa. Ilman tätä prosessia näkemykseni kuntouttavan työtoiminnan merkityksestä asiakkaille olisi huomattavasti kapeampi ja negatiivisesti painottuneempi. Olen kiitollinen kuntouttavan työtoiminnan tiimin huomioille ja ääneen ihmettelyleille. Mikäli kyselylomaketta ei olisi hiottu hartaasti, olisi saamani aineisto ollut paljon köyhempää. Nyt koen päässeeni lähelle ihmisten arkea ja henkilökohtaista kokemusta.

Määrällisen tutkimusmenetelmän perusteissa sain hyvää kertausta ja onnistuin mielestäni tyydyttävästi. Laadullisten kysymysten analysointiin olisin voinut käyttää aikaa enemmän, mutta katson tämän tukevan riittävästi pääasiassa määrällistä aineistoani. Tärkein oppi, jonka sain koskee ohjeiden ymmärtämisen varmistamista. En itse huomannut, etten ollut ymmärtänyt, enkä siis osannut edes kysyä. Aion vaalia

kokemusta jatkossa ja pitää mielessäni hämmennyksen, jota koin asian paljastuttua. Tunne auttaa muistamaan, etten asiakastyössä oletta, vaan selvennän ja varmistan.

Tutkimuksen raportointiin en voi olla täysin tyytyväinen. Tiivistäminen ja karsiminen eivät onnistuneet, kuten minulle usein käy. Raportoimani tulokset sisältävät kuitenkin kaikki seikkoja, joiden huomioon ottaminen on tärkeää mietittäessä asiakkaille tarjottavaa tukea ja ohjausta. Kokonaisvaltaisen kuvan muodostamiseen tarvitaan eri näkökulmien huomiontia.

Työlle sovittu aikataulu venyi muutamalla viikolla, osin johtuen opinnäytetyön sijoittamisesta keskelle tiivistä opintojaksojen suoritusaikaa ja osin johtuen aikaa vievän menetelmätriangulaation haastavuudesta. Olen silti tyytyväinen prosessiin kokonaisuudessaan. Tutkimuskysymyksiin vastattiin ja työ valmistui.

Porin kaupungin palautteen perusteella opinnäytetyön prosessia voidaan pitää onnistuneena. Valmistunut työ vastaa kaupungin tarpeita ja sen tulokset ovat hyödynnettävissä työelämän tarpeisiin. Olen palautteen perusteella löytänyt uskottavia ratkaisuja ja kyennyt itseohjautuvaan ja itsenäiseen työskentelyyn. Luovien ratkaisujen kykyäni tämä opinnäytetyö osoitti vain osittain. Vapaamuotoisessa palauteosassa todetaan tekemäni suuri työmäärä, asiakkaiden äänen esiin tuominen sekä mainiosti sujunut yhteistyö.

Loppukommenteissaan vastaajista moni toivotti tsemppiä opintoihin, mikä loi itselleni tunteen läheisyydestä ja välittämisestä. Olen hyvin otettu lämpimistä viesteistä. Pidän myönteisenä huomiona, että vain yhtä yksittäistä kysymystä kritisoi. Muilta osin kyselylomaketta pidettiin sopivan mittaisena, asiallisena, selkeänä ja palvelusta saatua kokemusta tärkeänä tutkia. Aihevalinta osoittautui paljon ennakoajatuksiani mielenkiintoisemmaksi ja aiheen ajankohtaisuus vain vahvistui prosessin edetessä.

8 JOHTOPÄÄTELMÄT

Asiakkaiden kokemusten perusteella Porin kymmenen suurinta kuntouttavan työtoiminnan yksikköä tarjoavat varsin laadukasta tukea ja ohjausta. Vastaajat kertovat, että heidät kohdataan omana itsenään ja että heitä on kohdeltu tasaveroisina muiden kanssa. Asiakkaat kokevat vaikeuksiensa ja haasteidensa ymmärtämisen saatuna tukena. Vastaajien mukaan motivoivaa on se, että kuulumisista ollaan kiinnostuneita ja että saa kiitosta tekemisestään.

Mielenterveydellisten ongelmien kanssa toimeentuleminen on yksi vastaajien mainitsema saadun tuen ja ohjauksen tulos. Sosiaalisten tilanteiden pelko, ahdistuneisuus ja muut toimintakykyä rajoittavat psyykkiset tekijät olivat merkittävä peruste kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle ja oireiden helpottuminen koettiin osallistumisesta saatavaksi hyödyksi. Päihteettömyyden tukeminen esiintyi toimintaan osallistumisesta saatavana hyötynä tai tärkeänä perusteena kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle. Toimintapaikoilla edellytettävä päihteettömyys ja siitä kiinni pitävä henkilöstö ovat päihteettömyyteen ohjaamista käytännössä.

Vastaajat pitivät sosiaalista yhteisöä, työkavereita tärkeinä. Tämä herättää ajatuksia yksinäisyyden kokemuksista sekä siitä, millä tavoin ohjaamalla ihmiset löytäisivät hyvinvointiaan tukevia yhteisöjä myös työtoimintapäivien ulkopuolella.

Moni toivoo saavansa, ainakin työtoiminnan alussa, lähes kädestä pitäen ohjausta sekä runsaasti palautetta suoriutumisestaan. Porin kuntouttavissa työtoiminnan toimintapaikoissa erityisesti nuorimmat asiakkaat kokivat toimintapaikoissaan saadun tuen ja ohjauksen itselleen juuri sopivaksi. Keski-ikäisten kohdalla korostui erilaisiin työmenetelmiin ja -tehtäviin saatu ohjaus. Työtehtävissä saatu ohjaus koettiin kaikissa ikäryhmissä tarpeen mukaiseksi. Uusien kädentaitojen tai työmenetelmien oppiminen välittyi tietyistä vastauksista innostumisen ja pystyvyyden kokemuksina. Ohjauksen tasoa kuvaa hyvin, miten myös osa kuntouttavaan toimintaan kielteisesti suhtautuvista koki tuen ja ohjauksen tarpeen mukaisena ja ammattitaitoisena.

Nyt tehty tutkimus osoitti, miten osa asiakkaista oli ilmeisen tietämätön välikeskustelusta ja osa taas piti sitä hyvänä asiana. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteen on oltava asiakkaan ja toimintapaikan ohjaajan tiedossa. Tavoitteen asettelua ja tarkentamista tulee edelleen kehittää ja määritellä niin tulohaastattelulle kuin väliarvioinnille kriteeristö ja ajoitus koskemaan kaikkia kuntouttavan työtoiminnan toimipaikkoja. Asiakaslähtöinen tuki ja ohjaus kiteyttää ohjaustyön tarpeen- ja tavoitteenmäärittelyn lähtökohdan.

Tämä tutkimus vahvistaa käsitystä, miten asiakkaan (työttömänkin) kuntouttamisen tulee olla oikein kohdennettua. Tarvitaan tukea ja ohjausta paitsi työtehtäviin myös terveyspalveluihin ja koulutukseen ohjautumisessa sekä muihin yksilöllisiin tarpeisiin. Kuntouttavassa työtoiminnassa asiakkaiden pohjakoulutus on pääosin matala. Tarvitaan tukea opiskelumotivaation herättämiseen ja opintopolkujen havainnollistamiseen sekä ohjausta hakuprosesseihin, kaiken ikäisille. Lisätuen tarpeina mainitut sähköisen asioinnin ja sosiaalisten taitojen harjoittelu tai arjen- ja taloudenhallinnan ohjaus voidaan järjestää lyhytkursseina, joihin asiakkaat saisivat kuntouttavan työtoimintajakson aikana osallistua ja edistää näin omia työllistymis- tai opiskeluedellytyksiään.

Tutkimuksen perusteella tulisi edelleen lisätä resursseja monialaisen toimintakyvyn arviointiin ja sitä kautta täsmällisempään palveluihin ohjautumiseen työttömän todellisen tarpeen mukaan. Osa työttömistä tarvitsee eläkepäätöksensä, osa kaipaa terveydentilaansa kuntoutustoimia, joihin ohjautuminen on työttömällä heikkoa. Näillä toimilla kuntouttavaan työtoimintaan jäisivät ne, joille palvelu on tarkoitettu. Kuntoutuksen aspektia lisäämällä kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumiseen ja toiminnan aikaiseen ohjaukseen asiakkaiden hyvinvointia on mahdollista edelleen parantaa. Porin kaupungin kuntouttavan työtoiminnan tuen ja ohjauksen kehittämistarpeita ovat tämän tutkimuksen perusteella asiakkaiden terveyspalveluihin ohjaaminen, väliarviointien systematisointi, asiakkaiden motivointiin panostaminen ennen kuntouttavan työtoimintajakson alkua ja sen aikana sekä sosiaalisten taitojen harjoittelun ohjaaminen.

Työttömyys on elämäntilanne – ei koko identiteetti ja siksi myös ”yhdeksän euron miehil” on yhteiskunnassamme löydettävä jotain virkaa.

LÄHTEET

- Alasalmi, J., Alimof, N., Ansala, L., Busk, H., Huhtala, V., Kekäläinen, A., Keskinen, P., Ruuskanen, O. & Vuori, L. 2019. Työttömyyden laajat kustannukset yhteiskunnalle. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2019. Viitattu 8.11.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-645-4>
- Arvola, S. 2014. Asiakslähtöistä aktivointia? Asiakkaan osallisuuden toteutuminen kuntouttavaa työtoimintaa koskevassa päätöksenteossa ja suunnittelussa. Pro gradu. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta. Viitattu 30.5.2019. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20140405>
- Autti-Rämö, I. & Salminen, A. 2016. Kuntoutumisen hyvät käytännöt. 14-17. Teoksessa: Kuntoutuminen. Autti-Rämö, Ilona, Salminen, Anna-Liisa, Rajavaara, Marketta & Ylinen, Aarne (toim.) Duodecim. Helsinki.
- Berlin, S. 2008. Innostava, lannistava, helpottava palaute. Alaisten kokemuksia ja näkemyksiä esimiehen ja alaisen välisestä palautevuorovaikutuksesta. Väitöskirja. Vaasan Yliopisto. Johtamisen laitos. Viitattu 30.5.2019. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-245-8.pdf
- Elonen, N., Niemelä, J., & Saloniemi, A. (2017). Aktivointi ja pitkäaikaistyöttömien monenlainen toimijuus. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 25(4), 280-296. Viitattu 10.2.2020. <https://journal.fi/janus/article/view/60756>
- Hakala, J. T. 2013. Luova laiskuus. Gummerus Kustannus Oy. Juva.
- Hallintolaki 343/2003.
- HE 832/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamiseksi. Viitattu 8.11.2019. <https://www.kuntaliitto.fi/lausunnot/2018/hallituksen-esitys-eduskunnalle-laiksi-kuntouttavasta-tyotoiminnasta-annetun-lain>
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Viitattu 15.3.2020. <http://www.tilastollinentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>
- Hellsten, T. 1996, Ihminen tavattavissa. Kohtaamisen taito. Kirjapaja. Helsinki.
- Helsingin kaupunginhallitus 2018. 47/3.12.2018. Viitattu 8.11.2019. <https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2018-011617/khs-2018-47/>
- Helsingin Yliopiston www-sivut 2020. Viitattu 15.3.2020. <https://www.helsinki.fi/fi/tutkimus/tutkijan-palvelut/tutkimusetiikka#section-117>
- Herrala, Kalvola & Sandström 2008. Psykofyysinen ihminen. WSOY. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Ilmonen, K., Kerminen, P. & Lindberg, E. 2011. Työelämäosallisuuden lisääminen on yhteinen asia. Asiantuntijaryhmän ehdotukset heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työelämäosallisuuden lisäämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:4. Viitattu 15.6.2019. URN:ISBN:978-952-00-3160-2

Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 38/2010. Helsinki. Viitattu 28.6.2019. ISBN 978-952-245-387-7 (pdf)

Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere. Viitattu 28.6.2019. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80041/c7db7901-6ac7-422b-b09f-b62c88a3737a.pdf>

Kerätär, R. 2016. Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömällä. Väitöskirja. Oulun Yliopisto. You'll see more, when you look from the distance. Viitattu 30.5.2019. ISBN 978-952-62-1086-5 (PDF)

Kotiranta, T. 2012. Aktivoinnin paradoksi. The Paradoxes of Activation. Väitöskirja. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 8.6.2019. URN:ISBN:978-951-39-3250-3

Kupias, P. & Koski, M. 2012. Hyvä kouluttaja. Sanoma Pro Oy. Espoo.

Krohn, E. 2018. Kansanuutiset 1.12.2018. Työkykyinen ei kuulu kuntouttavaan toimintaan. Viitattu 8.11.2019. <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3999722-tyokykyinen-ei-kuulu-kuntouttavaan-toimintaan>

KvantiMOTV 2020. Menetelmätietovaranto. Viitattu 10.2.2020. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/menetelma/menetelmatyypit.html>

Laki julkisesta työtoima- ja yrityspalvelusta 28.12.2012/916.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

Luhtasela, L. 2009. Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa. Licensiaatintyö. Helsingin Yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan laitos. Viitattu 15.6.2019. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=e7fa5820-ad67-4a88-9e11-1ee31427325c>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

- Mönkkönen, K. 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion Yliopisto. Viitattu 10.6.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:951-781-933-1>
- Ojanen, S. 2003. Ohjauksesta oivallukseen – ohjausteorian kehittelyä. SOKL:n verkkojulkaisussa Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjaamisesta. Raimo Silkelä (toim.) Viitattu 15.6.2019. <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/ohjaus/Ojanen.htm>
- Palomaa, A. 2019. Kuntouttavaan työtoimintaan ei saa ohjata työkykyisiä, eikä se saa tuottaa voittoa – näihin asioihin avit ovat puuttuneet. Ylen uutiset 10.12.2019. Viitattu 20.12.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-11100079>
- Pihl, A. 2012. Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä. Pro Gradu. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 28.6.2019. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37710/URN:NBN:fi:jyu-201204201560.pdf?sequence=1>
- Porin Seudun Työttömät ry:n www-sivut 2019. Viitattu 14.6.2019.
<https://porinseuduntyottomat.fi/aktiivipajat-jatkuvat/>
- Portman, P. 2014. Pitkäaikaistyöttömien aktivointitoimet kuntanäkökulmasta. Pienen kunnan haasteet nyt ja tulevaisuudessa. Pro Gradu. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 28.6.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201505031705>
- Potinoja, M. 2013. Työvoimaohjaajan arki – tukea, ohjausta vai kontrollia? Teoksessa: Yhteisellä matkalla – aikuisten ohjauksen vaikuttavuutta etsimässä. Niemi-Pynttäri, Merja & Ryhänen, Auli (Toim.) Juvenes Print. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere. 122-126. Viitattu 10.2.2020.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54022/JAMKJULKAISUJA1422013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- SAMK 2020. Yleistä opinnäytetyöstä. Viitattu 13.4.2020.
<https://oiva.samk.fi/opinnaytetyo/yleista-opinnaytetyosta/>
- Sampola, P. 2008. Käyttäjakeskeisen käytettävyyden arviointimenetelmän kehittäminen verkko-opetusympäristöihin soveltuvaksi. Monografi. Vaasan Yliopisto. Teknillinen tiedekunta. Tekniikan laitos. Viitattu 10.12.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN::978-952-476-234-2>
- Sarkkinen, M. 2017. Syyllisyyden kokemus nousi esiin työttömien haastatteluissa. 24.4.2017. Työpiste-verkkolehti. Työterveyslaitos. Viitattu 23.5.2019.
<https://www.ttl.fi/tyopiste/syylisyyden-kokemus-nousi-esiin-tyottomien-haastatteluissa/>
- Satakunnan yhteisökeskuksen www-sivut 2018. Viitattu 30.5.2019.
<http://www.yhteisokeskus.fi/wp-content/uploads/2018/08/Satakunnan-alueen-ty%C3%B6list%C3%A4vi%C3%A4-j%C3%A4rjest%C3%B6j%C3%A4-2018-1.pdf>
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Helsinki. Viitattu 20.5.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3891-5>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot. ISSN=1798-7644. 2012, 1. Ammatillisessa koulutuksessa eri-ikäisiä . Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 20.2.2020. http://www.stat.fi/til/opiskt/2012/opiskt_2012_2014-01-29_kat_001_fi.html

Suortti, J. 2012. Aktivoituminen henkilökohtaisena päätöksentekoprosessina aikuissosiaalityössä. Pro Gradu. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 15.5.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juyu-201210072626>

Talentian www-sivut 2020. Kuntouttava työtoiminta edellyttää laillistettua sosiaalihuollon ammattihenkilöä. Viitattu 20.3.2020.
<https://www.talentia.fi/uutiset/kuntouttava-tyotoiminta-edellyttaa-laillistettua-sosiaalihuollon-ammattihenkiloa/>

Tammelin, M. 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. THL:n raportti 31/2010. Helsinki. Viitattu 30.8.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085134>

THL 2019. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Viitattu 30.5.2019.
<https://thl.fi/fi/julkaisut/sahkoiset-kasikirjat>

THL 2019. Kuntouttava työtoiminta 2016 - Kuntakyselyn osaraportti. Viitattu 10.2.2020. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sosiaalipalvelut/tilastokysely-kuntiin/kuntouttava-tyotoiminta>

Topo, P. & Autti-Rämö, I. 2016. Eettiset näkökulmat kuntoutuksessa. 83-90. Teoksessa: Kuntoutuminen. Autti-Rämö, Ilona, Salminen, Anna-Liisa, Rajavaara, Marketta & Ylinen, Aarne (toim.) Duodecim. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Turtiainen, T. 2019. Tie työelämään www-sivut. Viitattu 23.5.2019. Saatavilla: <https://tietyoelamaan.fi/kuntouttavan-tyotoiminnan-ohjaajan-tyossa-korostuu-hetkessa-oleminen/>

Tynjälä, P., Piirainen, A., Kurunsaari, M. & Merikoski, H. 2016. Ohjaus ja neuvonta kuntoutumisessa – pedagogisia lähtökohtia. 268-274. Teoksessa: Kuntoutuminen. Autti-Rämö, Ilona, Salminen, Anna-Liisa, Rajavaara, Marketta & Ylinen, Aarne (toim.) Duodecim. Helsinki.

Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 15.6.2019. Saatavilla: ISBN 978-952-03-0099-9 (pdf).

SAATEKIRJE

Hyvä kuntouttavan työtoiminnan asiakas!

Olen Leena Aurio. Opiskelen kuntoutuksen ohjaajan AMK-tutkintoa Satakunnan ammattikorkeakoulussa.

Olen tekemässä opinnäytetyönä kyselytutkimusta kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksista työtoimintapaikoissa saamastaan ohjauksesta ja tuesta Porissa. Tutkimuksen toimeksiantajana on Porin kaupunki. Tarkastelemalla kokemuksianne saadusta ohjauksesta ja tuesta ja niihin vaikuttavista taustatekijöistä kartoitetaan tämänhetkistä ohjaustyön tilannetta ja etsitään mahdollisia kehittämiskohteita.

Vastaaminen on täysin vapaaehtoista. Vastaamalla annat suostumuksesi vastaustesi käyttämiseen opinnäytetyöni aineistona.

Tutkimuksen tuloksista ei voida tunnistaa yksittäistä vastaajaa tai toimipistettä. Aineiston käsittelyyn ja analysointiin ei osallistu minun lisäksi muita. Aineiston numeraalisen tallentamisen jälkeen kyselylomakkeet hävitetään. Tutkimus valmistuu huhtikuussa 2020, jonka jälkeen se on luettavissa Theseus-tietokannasta minun nimelläni (www.theseus.fi).

Kyselyyn vastaaminen vie noin 10-20 minuuttia. Palauta täytetty lomake taukotilan laatikkoon. Laatikossa lukee ”*Kuntouttava työtoiminta/ tutkimus*”.

Kiitän etukäteen Sinua tutkimukseen osallistumisesta!

Leena Aurio

Kuntoutuksen ohjaajaopiskelija AKO17SP

Satakunnan ammattikorkeakoulu

leena.aurio@student.samk.fi

Kyselylomake kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalle koskien työtoimipaikassa saamaasi tukea ja ohjausta

A. Taustatiedot

Rastita itseäsi koskeva vaihtoehto kunkin kysymyksen kohdalla.

1. Sukupuoli (x)

mies	☐
nainen	☐
muun sukupuolinen	☐

2. Minkä ikäinen olet? Merkitse numeroin.

Olen _____ vuotias.

3. Koulutuksesi? Valitse korkein suorittamasi koulutus. (x)

Kansa-, kansalais- tai peruskoulu	☐
Ammattikoulu tai lukio	☐
AMK tai korkeakoulu	☐
Joku muu, mikä?	☐

4. Kuinka pitkään olet osallistunut kuntouttavaan työtoimintaan tällä hetkellä yhtäjaksoisesti? (x).

0-6 kk	☐
7-12 kk	☐
13-24 kk	☐
yli 24 kk	☐

5. Kuinka monena päivänä viikossa osallistut kuntouttavaan työtoimintaan tällä hetkellä? (x)

Kuinka monta tuntia osallistut päivässä? (Merkitse numeroin.)

	x	tuntia/pv
yhtenä	☐	☐
kahtena	☐	☐
kolmena	☐	☐
neljänä	☐	☐

6. Uskotko hyötyväsi jollain tavoin nykyisestä kuntouttavan työtoiminnan (kuty) jaksostasi? (x)

Kyllä	☐
En	☐

7. Voit halutessasi perustella äskeistä vastaustasi sanallisesti.

Millä tavoin uskot hyötyväsi kuty-jaksostasi?

TAI

Miksi et usko hyötyväsi kuty-jaksostasi?

8. Mikä on henkilökohtainen kuntouttavan työtoiminnan tavoitteesi aktivointisuunnitelmasi mukaan? Kerro lyhyesti omin sanoin.

B. Kokemuksesi kuntouttavassa työtoiminnassa tällä hetkellä.

Lue väittämät ja ympyröi omaa mielipidettäsi vastaava vaihtoehto.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa, eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kun aloitin, sain mielestäni tarpeeksi perehdytystä.	1	2	3	4	5
Saan tehdä pääasiassa mielekkäältä tuntuvia työtehtäviä.	1	2	3	4	5
Olen saanut positiivista palautetta mielestäni sopivasti.	1	2	3	4	5
Koen saavani tarpeisiini nähden riittävästi ohjausta.	1	2	3	4	5
Ohjaus lisää itsearvostustani ja uskoani omiin kykyihini.	1	2	3	4	5
Työtoimintani kuluessa pidetään välikeskustelu, noin sopimukseni puolivälissä.	1	2	3	4	5
Työtoimintapaikassa saamani ohjaus on ammattitaitoista.	1	2	3	4	5
Koen tarvitsevani nykyistä enemmän ohjausta kuntouttavan työtoiminnan tehtävissäni.	1	2	3	4	5
Koen tarvitsevani enemmän ohjausta muissa kuin kuntouttavaan työtoimintaan liittyvissä asioissa.	1	2	3	4	5

Mihin seuraavista asioista koet tarvitsevasi enemmän tukea? (x)

Sähköisten palvelujen käyttöön	☐
Arjen hallintaan (vrk-rytmi, kotityöt yms.)	☐
Talousasioiden hallintaan (raha-asiat)	☐
Koulutusta työhön tai työnhakuun	☐
Päihitteettömyyden hallintaan	☐
Sosiaalisten taitojen harjoitteluun (esim. tunnetaidot)	☐
Johonkin muuhun asiaan, mihin?	☐
En koe tarvitsevani enempää tukea	☐

Keneltä toivoisit saavasi lisäohjausta? (x)

Jätä tyhjäksi, ellei toivo lisäohjausta

Kuntouttavan työtoiminnan tiimin ohjaajalta tai muulta vastuutyöntekijältä	☐
Työtoimintapaikan ohjaajalta	☐
Terveystieteiden ammattilaiselta	☐
Vertaiselta tai vertaisryhmältä	☐
Joltain muulta, Keneltä?	☐

Mitä muuta haluat sanoa?

Voit kirjoittaa vapaasti ajatuksiasi ja toiveitasi kuntouttavassa työtoiminnassa saamastasi ohjauksesta tai muusta, josta tahdot kertoa.

Voit myös kertoa mielipiteesi kyselylomakkeesta.

SYDÄMELLINEN KIITOS VASTAUKSISTASI!

Leena Aurio
Kuntoutuksen ohjaajaopiskelija
SAMK

Lisätietoja: leena.aurio@student.samk.fi

AVOINTEN KYSYMYSTEN LUOKITTELUKAAVIO

Alla olevassa taulukossa selkiytän avointen kysymysten luokitteluprosessia, jonka ylin kategoria on asiakaslähtöinen tuki ja ohjaus kymmenen suurimman kuntouttavan työtoiminnan toimipaikan asiakkaiden kokemusten mukaan toteutmana sekä yleisesti tavoiteltavana asiana.

1. Millä tavoin uskot hyötyväsi kuntouttavan työtoiminnan jaksostasi?
TAI
Miksi et usko hyötyväsi kuntouttavan työtoiminnan jaksostasi?
2. Mikä on henkilökohtainen kuntouttavan työtoiminnan tavoitteesi aktivointi-suunnitelmasi mukaan?
3. Kerro omin sanoin, mitä tuki ja ohjaus Sinulle on / on ollut nykyisessä työtoimintapaikassasi.

Asiakaslähtöinen tuki ja ohjaus		
1. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tavoittelu	2. Ohjaava (kirjattu) tavoite	3. Kokonaisvaltaisen tuen ja ohjauksen tarve
<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvointi <ul style="list-style-type: none"> ○ Mielenterveyden tukeminen ○ Terveystila ○ Sosiaaliset suhteet 	<ul style="list-style-type: none"> • Työllistymistavoite 	<ul style="list-style-type: none"> • Työtehtävissä ohjaus
<ul style="list-style-type: none"> • Taitojen kehittämisen <ul style="list-style-type: none"> ○ Oppiminen ○ Tekeminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntoutuminen (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja ammatillinen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskustelu ja kannustus
<ul style="list-style-type: none"> • Päivärytmi 	<ul style="list-style-type: none"> • Työkyvyn selvittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuki jatkosuunnitelmiin
<ul style="list-style-type: none"> • Työllistyminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Epäselvä tavoite 	<ul style="list-style-type: none"> • Riittämätön tuki
<ul style="list-style-type: none"> • Taloudellinen tilanne 		